

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΤΖΕΚΤ

**Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΥΝΟΛΩΝ ΣΤΟ
ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΗ ΓΕΝΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:
ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΣΕ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ**

ΤΣΙΓΚΑΡΙΔΑ ΜΕΛΙΝΑ

Επιβλέπουσα: Κόνιαρη Δήμητρα, μέλος Ε.ΔΙ.Π. ΤΜΕΤ
Μέλος Εξέτασης: Ειρήνη Μαύρου, μέλος Ε.ΔΙ.Π. ΤΜΕΤ

Θεσσαλονίκη 2020

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών μουσικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας γενικής εκπαίδευσης, όσον αφορά στη δημιουργία μουσικών συνόλων. Πιο συγκεκριμένα, τις απόψεις τους όσον αφορά τα οφέλη που μπορεί να έχει η δημιουργία μουσικών συνόλων στους μαθητές, τους λόγους για τους οποίους δημιουργούν μουσικά σύνολα, αλλά κυρίως, την άποψη τους για τα προβλήματα και τις δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζουν στη προσπάθεια τους για δημιουργία μουσικών συνόλων. Η πρωτοτυπία της έρευνας συνίσταται στο ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί άλλη έρευνα που να μελετά την οπτική γωνία των εκπαιδευτικών μουσικής συγκεκριμένα όσον αφορά στη δημιουργία και λειτουργία μουσικών συνόλων στη γενική εκπαίδευση. Ως μεθοδολογικό εργαλείο για την έρευνα επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου, το οποίο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά σε εκπαιδευτικούς μουσικής οι οποίοι είχαν δημιουργήσει την προηγούμενη σχολική χρόνια (2019-2020) μουσικά σύνολα με τους μαθητές τους και δίδασκαν στην πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση. Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2020.

Λέξεις-κλειδιά: μουσικά σύνολα, οργάνωση μουσικών συνόλων, εκπαιδευτικοί μουσικής, Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Γενική Εκπαίδευση.

ABSTRACT

The present study aims at investigating General Primary and Secondary music educators' opinions, regarding the creation of music ensembles. More specifically, it highlights their views on the benefits could have on students creating music ensembles, the reasons why they create ensembles, but most importantly, their views on the problems and difficulties they face in trying to create music ensembles. The innovative aspect of this research relies on the fact that no other research has been carried out that studies the perspective of music educators, specifically regarding the creation and operation of ensembles in general education. The questionnaire was chosen as a methodological tool for the research, which was distributed electronically to music teachers who had created music ensembles with their students in the previous school year (2019-2020) and taught in general primary or secondary education. This survey took place during August 2020.

Keywords: music groups, music ensembles, organizing music ensembles, music educators, music teachers, General Primary and Secondary education.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	8
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	8
1.1. Ο άξονας της «Εκτέλεσης» στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής	8
1.2. Ορισμός Μουσικών Συνόλων	9
1.3. Θετική επίδραση των Μουσικών Συνόλων (απόψεις των μαθητών)	9
1.3.1. Θετική επίδραση σε προσωπικό επίπεδο.....	11
1.3.2. Θετική επίδραση στην ομάδα σαν σύνολο.....	11
1.3.3. Θετική επίδραση στην κοινωνία του σχολείου.....	12
1.4. Δυσκολίες και προβλήματα στην οργάνωση μουσικών συνόλων	13
1.4.1. Ειδικά οργανωμένες αίθουσες μουσικής	13
1.4.2. Διαθέσιμα μουσικά όργανα	14
1.4.3. Διαθέσιμος χρόνος για το μάθημα της μουσικής.....	15
1.4.4. Επιπρόσθετα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μουσικής.....	15
1.5. Προσωπικές προσδοκίες για την έρευνα	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	17
Η ΕΡΕΥΝΑ	17
2.1. Μεθοδολογία.....	17
2.2. Το ερωτηματολόγιο	17
2.3. Συμμετέχοντες.....	18
2.4. Αποτελέσματα.....	25
2.4.1. Είδη Μουσικών Συνόλων και παράγοντες που επηρέασαν τη δημιουργία τους ..	25
2.4.2. Δυσκολίες και προβλήματα στην οργάνωση των Μουσικών Συνόλων	33
2.4.3. Οφέλη των Μουσικών Συνόλων (απόψεις των εκπαιδευτικών)	40
2.4.4. Νέες συνθήκες δημιουργίας Μουσικών Συνόλων λόγω πανδημίας (covid-19).....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:	46
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	46
3.1. Συμπεράσματα της έρευνας.....	46
3.1.1. Συμπεράσματα για τη σημασία της οργάνωσης μουσικών συνόλων.....	46
3.1.2. Συμπεράσματα για τις δυσκολίες και προβλήματα στην οργάνωση των Μουσικών Συνόλων	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	49
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	51

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο τη διερεύνηση των τρόπων και πρακτικών δημιουργίας μαθητικών μουσικών συνόλων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μουσικής όσον αφορά στην οργάνωση και διαχείριση των συνόλων αυτών. Πιο συγκεκριμένα, μελετά τις συνθήκες κάτω υπό τις οποίες δημιουργούν οι εκπαιδευτικοί τα μουσικά τους σύνολα καθώς και τις απόψεις τους σε διάφορα ζητήματα στο πλαίσιο της δημιουργίας και λειτουργίας μουσικών συνόλων.

Στην αρχή του πρώτου κεφαλαίου της έρευνας, γίνεται αναφορά στο τι προβλέπεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής (2014) για τη δημιουργία μουσικών συνόλων στο σχολείο καθώς δίνεται και ο πλήρης ορισμός τους. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά, μέσα από βιβλιογραφικές πηγές και έρευνες που έχουν ήδη διεξαχθεί, στα οφέλη που μπορεί να αποκομίσει τόσο σε ατομικό επίπεδο ένα παιδί, όσο και το ευρύτερο πλαίσιο όλης της κοινωνίας του σχολείου. Τέλος, στο πλαίσιο προϋπαρχόντων ερευνών, το πρώτο κεφάλαιο κλείνει με τις δυσκολίες, τα προβλήματα και τις ελλείψεις που έρχονται αντιμέτωποι οι εκπαιδευτικοί μουσικής στα ελληνικά σχολεία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έρευνα και τα αποτελέσματά της. Η έρευνα ήταν ποσοτική και ποιοτική. Δημιουργήθηκε ερωτηματολόγιο το οποίο περιείχε 33 ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου. Ανταποκρίθηκαν 37 εκπαιδευτικοί μουσικής από πολλές περιοχές της Ελλάδας, καθώς το ερωτηματολόγιο έφτασε σε αυτούς από κοινωνικά δίκτυα μέσα από διάφορες ομάδες εκπαιδευτικών μουσικής. Προϋπόθεση για την συμμετοχή τους ήταν να είναι εκπαιδευτικοί Α/θμιας και Β/θμιας γενικής εκπαίδευσης και να έχουν δημιουργήσει με τους μαθητές τους την προηγούμενη σχολική χρονιά (2019-2020) μουσικά σύνολα, είτε οργανικά είτε φωνητικά.

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας σε σύγκριση με τους αρχικούς προβληματισμούς του πρώτου κεφαλαίου, αλλά και τα νέα ευρήματα που προέκυψαν μέσα από τη περαιτέρω διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών μουσικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

1.1. Ο άξονας της «Εκτέλεσης» στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής

Από την πρώτη κιόλας στιγμή που ένας εκπαιδευτικός κληθεί να διδάξει στη δημόσια υποχρεωτική εκπαίδευση, θα έρθει σε επαφή με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ο αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών» το οποίο αναθεωρήθηκε το 2014. Μέσω αυτού παίρνει τις απαραίτητες πληροφορίες για το μάθημα του, δηλαδή τους στόχους που πρέπει να θέσει, την διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσει, καθώς και τα μαθησιακά αποτελέσματα αυτών των στόχων. Όσον αφορά στους εκπαιδευτικούς μουσικής, για να έχει η διδακτική τους μεθοδολογία τα μέγιστα αποτελέσματα στην επίδοση των μαθητών, απαιτείται να σχεδιάζουν το μάθημα τους βάση τριών αξόνων. Οι τρεις αυτοί άξονες είναι: **Ακρόαση – Εκτέλεση – Σύνθεση**. (Α.Π.Σ. 2014, Άρθρο 1.6.). Σε αυτό το πτυχιακό πρότζεκτ, από τους τρεις άξονες που μόλις αναφέρθηκαν, θα διερευνηθεί περαιτέρω ο άξονας της **Εκτέλεσης**, σε συνάρτηση με την δημιουργία μουσικών συνόλων.

Καταρχάς, ας δούμε ποιες δραστηριότητες περιλαμβάνει ο άξονας της εκτέλεσης. Σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής: «Δύο είναι οι κατηγορίες των δραστηριοτήτων της εκτέλεσης οι οποίες μπορούν να πραγματοποιηθούν σε ομάδες (μικρές ή μεγαλύτερες) ή ατομικά: Τραγούδι και Παίξιμο Οργάνων». Το τραγούδι γιατί αφενός η φωνή είναι το πιο εύκολα προσβάσιμο όργανο, προκαλεί ιδιαίτερη ευχαρίστηση και μπορούμε μέσω αυτού να καλλιεργήσουμε μουσικές δεξιότητες, και αφετέρου τα μουσικά όργανα είναι ιδανικά για να εκφράσουν τα παιδιά τις μουσικές ιδέες και δημιουργίες τους (Α.Π.Σ. 2014, άρθρο 1.6.). Ήδη όμως, ακόμη και στο προηγούμενο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών 2011 γίνεται η εξής αναφορά: «Οι μαθητές μπορούν, με τη συνεργασία των εκπαιδευτικών, να εκφραστούν και να δραστηριοποιηθούν, δημιουργώντας ομάδες ενδιαφέροντος, μικρά μουσικά γκρουπ, διοργανώνοντας μουσικές παραστάσεις...» (Α.Π.Σ. 2011, σελ.21).

Ενδιαφέρον προκαλεί πως ακόμη και στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. 2001, απαιτούνταν ξεκάθαρα από τους εκπαιδευτικούς μουσικής η δημιουργία μουσικών συνόλων: «Όπου υπάρχουν δάσκαλοι μουσικής, μπορούν, μεταξύ άλλων, να δημιουργηθούν φωνητικά και ορχηστρικά μουσικά σύνολα και έτσι τα παιδιά ν' ασχολούνται με τη μουσική πιο δημιουργικά». Τι γίνεται στην περίπτωση που δεν υπάρχει δάσκαλος μουσικής στο σχολείο; Στην ίδια

παράγραφο επισημαίνεται: «...χρειάζεται να επισημάνουμε ότι και μερικοί δάσκαλοι της τάξης έχουν την ικανότητα να δημιουργούν χορωδίες και μικρά μουσικά σύνολα για να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες των διαφόρων εκδηλώσεων της σχολικής ζωής» (Δ.Ε.Π.Π.Σ. 2001, σελ.351). Αναμφίβολα, γίνεται αντιληπτό πως υπάρχει ανάγκη για προβληματισμό, χώρος για περισσότερη διερεύνηση και κατανόηση του ζητήματος, ευαισθητοποίηση, αλλά και συνειδητές προσπάθειες κατάρτισης από μέρους των εκπαιδευτικών.

1.2. Ορισμός Μουσικών Συνόλων

Για αποφυγή παρανοήσεων αλλά και για την πλήρη εικόνα του θέματος, είναι καλό να διευκρινιστεί τι εννοούμε με τον όρο «μουσικό σύνολο» στην έρευνα μας. Ως μουσικό σύνολο εννοείται κάθε ομάδα μαθητών που οργανώνεται από τον εκπαιδευτικό μουσικής για τη συμμετοχή σε γιορτές ή άλλες καλλιτεχνικές δράσεις του σχολείου αλλά και απλά, για τη γενικότερη εκπαίδευση των παιδιών στη συλλογική μουσική πράξη. Τέτοιες ομάδες μπορεί να είναι η χορωδία του σχολείου, η ορχήστρα ή άλλο φωνητικό, οργανικό ή μεικτό μουσικό σύνολο. Κάτι που καθιστά τις ομάδες των μουσικών συνόλων διαφορετικές σε σχέση με τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες, είναι γιατί, όπως το διευκρινίζει ο Θεοδωρίδης, «αυτές οι ομάδες ατόμων επικοινωνούν με το μουσικό λόγο κι έχουν σκοπό τη μουσική (εκτέλεση και) δημιουργία» (Θεοδωρίδης, 2015: 48). Δηλαδή, «αυτό που το κάνει να διαφέρει από τις άλλες κοινωνικές ομάδες είναι ότι ως μέσο επικοινωνίας και έκφρασης χρησιμοποιεί το μουσικό λόγο, ενώ στις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες χρησιμοποιείται κυρίως ο προφορικός λόγος» (Χαρατσή 2012, στο Θεοδωρίδης 2015: 48).

Αξίζει να σημειωθεί ακόμη, πως τα μουσικά σύνολα στο σχολείο, πρέπει να αντιμετωπίζονται από τους εκπαιδευτικούς, όχι σαν κάτι στείο ή «για να περάσει χαλαρά η ώρα» αλλά ως μέσο για να βοηθηθούν οι μαθητές να αποκτήσουν μουσικές δεξιότητες, γνώσεις, και να αναπτυχθούν πνευματικά και προσωπικά. Κατάλληλα η Κοκκίδου τονίζει: «Οι εκπαιδευτικοί μουσικής πρέπει να λάβουν υπόψιν τους πολλούς παράγοντες και να σκεφτούν ποιες δεξιότητες είναι σημαντικό να αποκτήσουν οι μαθητές και πώς οι ομαδικές μουσικές δράσεις θα ενισχύουν την προσωπική τους ανάπτυξη» (Κοκκίδου, 2019: 526).

1.3. Θετική επίδραση των Μουσικών Συνόλων (απόψεις των μαθητών)

Έρευνα που διεξάχθηκε σε εφήβους, οι οποίοι ήταν μέλη τριών διαφορετικών μικτών χορωδιών, στη περιοχή Midwestern των Ηνωμένων Πολιτειών (Parker, 2012) φέρνει στο φως συναισθήματα τα οποία μπορεί να βιώσουν μέλη ενός μουσικού συνόλου. Για παράδειγμα: «Όταν τους ζητήθηκε να απαντήσουν στο ερώτημα, 'Πώς θα μπορούσες να

περιγράφεις τη διαδικασία της μουσικής εκτέλεσης με άλλα άτομα;», αναφέρθηκαν σε συγκεκριμένες αναμνήσεις τους χρησιμοποιώντας λέξεις όπως ‘έκσταση’ και ‘πάθος’». Άλλες εκφράσεις που θα ήθελα να απομονώσω: «αίσθημα πληρότητας», «αίσθημα μουσικής ανάτασης» «ο ήχος...σε προδιαθέτει στο να θέλεις να τραγουδάς για όλη σου τη ζωή», «μετά τη συναυλία βιώνεις ένα μεγάλο κύμα ενθουσιασμού», «είναι μια ανατριχιαστική εμπειρία. Με συγκλονίζει.», «δημιουργείται ένα αίσθημα βάθους», «‘ήθελαν να κλάψουν’ λόγω του συναισθήματος που βίωσαν».

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν επίσης για το πώς επηρέασε η συμμετοχή τους στα μουσικά σύνολα τη σχέση τους με τα υπόλοιπα μέλη του συνόλου. Κάποιες από τις απαντήσεις τους: «Είναι σαν να έχεις κάποιον με τον οποίο μπορείς να μιλήσεις, κάποιον που ξέρει πώς αισθάνεσαι γιατί έτσι αισθάνεται και εκείνος», «αλληλοϋποστήριξη», «αισθάνομαι ότι δεν είμαι μόνος», «Είμαστε μια ομάδα όταν τραγουδάμε. Νιώθω ότι ανήκω σε αυτή την ομάδα όταν τραγουδώ μαζί τους», «αίσθημα θαλπωρής», «...ένιωσαν σιγουριά μέσα από τη στήριξη των άλλων που τραγουδούσαν μαζί τους». (Parker, 2012: 55-60). Σίγουρα, οι εκφράσεις και οι λέξεις που χρησιμοποίησαν οι μαθητές για να περιγράψουν την εμπειρία τους είναι πολύ δυνατές, συγκινούν και αναμφίβολα τραβάνε την προσοχή μας για περαιτέρω σκέψη.

Στην ελληνική πραγματικότητα, σε έρευνα των Μπαλτήρα & Κοκκίδου σε Δημοτικά Σχολεία της χώρας, οι μαθητές ρωτήθηκαν για την άποψη τους όσον αφορά στη συμμετοχή τους σε μουσικά σύνολα το σχολείο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας «η πλειονότητα των συμμετεχόντων θεωρούν πως η συμμετοχή τους σε μουσικά σύνολα του σχολείου τους βοηθάει στο να *συνεργάζονται καλύτερα* με τους συμμαθητές τους, να διευρύνουν τις κοινωνικές τους σχέσεις κάνοντας παρέα πιο εύκολα με άλλα παιδιά και να αποκτούν μουσικές εμπειρίες παίζοντας σε σχολικές εκδηλώσεις. Ακόμα, διαπιστώθηκε ότι η συμμετοχή στα μουσικά σύνολα του σχολείου δίνει *κίνητρα* στους μαθητές ώστε να ασχολούνται δημιουργικά στον ελεύθερο χρόνο τους μαθαίνοντας και μελετώντας κάποιο μουσικό όργανο, ενώ κάποιοι εξέφρασαν την επιθυμία για συνέχιση της ενασχόλησης τους με τη μουσική». Αξιοσημείωτο είναι λοιπόν, ότι η συμμετοχή σε μαθητικές χορωδίες και ορχήστρες έδωσε σε κάποιους μαθητές κίνητρα για δια βίου ενασχόληση με τη μουσική! Επίσης παρατηρήθηκε πως «οι περισσότεροι μαθητές δείχνουν ιδιαίτερη χαρά και θέληση για συμμετοχή σε ομάδες μουσικών συνόλων και ιδιαίτερα στον τομέα των συναυλιών μπροστά σε κοινό» (Μπαλτήρας & Κοκκίδου, 2019: 83).

1.3.1. Θετική επίδραση σε προσωπικό επίπεδο

Σύμφωνα με τη Σέργη, άλλα οφέλη που μπορεί να έχει προσωπικά ένα άτομο-μέλος μουσικού συνόλου, πέρα από την ικανοποίηση που μπορεί να νιώσει επειδή έρχεται σε επαφή με τη μουσική, βιώνει και την ικανοποίηση της επιτυχίας του να είναι μέλος σε μια ομάδα που συνυπάρχει δημιουργικά. Μέσα από τέτοια ερεθίσματα ομαδικής εργασίας αποκτά εμπειρίες που οδηγούν σε διαμόρφωση του χαρακτήρα του, «συντελούν στην ανάπτυξη μιας όσο το δυνατόν πιο ισορροπημένης προσωπικότητας», καθώς επίσης και στην τόνωση της αυτοπεποίθησης του. Η κοινωνικοποίηση του παιδιού είναι ένα ακόμη πλεονέκτημα του ομαδικού τραγουδιού ή των ομαδικών εκτελέσεων ενόργανης μουσικής. «...ιδιαίτερα στα ντροπαλά παιδιά και σ' αυτά που για διάφορους λόγους αρνούνται συνεργασία...η μουσική ίσως είναι το μόνο μέσο που θα ενθαρρύνει ένα αποτραβηγμένο παιδί να βγει από το καβούκι του και να επικοινωνήσει με τον κόσμο γύρω του» (Σέργη, 1998: 3, 4).

Σε έρευνα της η Κουτσοπίδου κατέληξε σε παρόμοια συμπεράσματα. Παρατήρησε πως «συχνά τα παιδιά εμφανίζονται πιο πρόθυμα να εκφραστούν δημιουργικά όταν μια δραστηριότητα πραγματοποιείται ομαδικά παρά ατομικά. Με αυτό τον τρόπο η αυτοπεποίθησή τους τονώνεται και απολαμβάνουν την ικανοποίηση που προκαλεί η κοινή δραστηριότητα και το κοινό δημιουργικό αποτέλεσμα» (Κουτσοπίδου, Θ. 2008 σελ.44). Επιπλέον συμπέρανε πως τα πλεονέκτημα της ομαδοσυνεργατικής μάθησης, σε προσωπικό επίπεδο είναι: «1) κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, 2) τόνωση της αυτοπεποίθησης του και 3) μουσική και δημιουργική ανάπτυξη». (για περαιτέρω ανάλυση, βλ. Κουτσοπίδου, 2008: 55-60). Τέλος, τέτοιες εμπειρίες θα έχουν μακροχρόνια επίδραση, καθώς οδηγούν σιγά σιγά στην «απόκτηση μουσικού γούστου και στην αισθητική απόλαυση» (Πατσαντσόπουλος & Μαγαλιού 2004, στο Θεοδωρίδης 2015).

1.3.2. Θετική επίδραση στην ομάδα σαν σύνολο

Οι αλληλεπιδράσεις που δημιουργούνται σε ένα μουσικό σύνολο βοηθούν τα παιδιά να βρουν την μουσική τους ταυτότητα και να έχουν πολλαπλά οφέλη τα ίδια σαν προσωπικότητες. Οι αλληλεπιδράσεις όμως έχουν θετικό αντίκτυπο και στις σχέσεις μεταξύ των μελών ενός μουσικού συνόλου. Συγκεκριμένα, «...έχει διαπιστωθεί ερευνητικά ότι η συμμετοχή στα μουσικά σύνολα στο σχολείο μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών με οφέλη κοινωνικά, όπως συνεργασία, εμπιστοσύνη στους άλλους και αίσθηση κοινού στόχου...» (Κοκκίδου, 2019). Επιπρόσθετα, όπως αναλύεται στο Μπαλτήρα & Κοκκίδου μέσα από άλλες έρευνες, η

συμμετοχή στα μουσικά σύνολα καλλιεργεί το ομαδικό πνεύμα και την υπευθυνότητα, αναπτύσσει κοινωνικές δεξιότητες, ενισχύεται η δημιουργικότητα, αλλά πολύ σημαντικό: «...ενισχύει το αίσθημα του 'ανήκειν', της συντροφικότητας και της φιλίας» (Μπαλτήρας & Κοκκίδου 2019, σελ.79). Όπως το αναφέρει και ο Θεοδωρίδης «...έρχονται σε επαφή με τους κανόνες που διέπουν μια ομαδική δουλειά, συνεργάζονται και ανταλλάσσουν ιδέες» (Λιάτσου 2003: 56, στο Θεοδωρίδης 2015: 50)

Όλα αυτά είναι πολύ σημαντικά, ιδιαίτερα λόγω της ποικιλομορφίας που μπορεί να βρει ένας εκπαιδευτικός σε μια σχολική αίθουσα. Καθώς τα τελευταία χρόνια πολλοί μετανάστες και πρόσφυγες έχουν έρθει στη χώρα μας, έχουν δημιουργηθεί ανάγκες για πολυπολιτισμικά μαθήματα τα οποία θα μπορέσουν να ενώσουν ομαλά και να δημιουργήσουν δεσμούς φιλίας ανάμεσα σε όλα τα μέλη της τάξης. Δεν έχει ενδιαφέρον πως τα μουσικά σύνολα, δημιουργούν και αναπτύσσουν ακριβώς τέτοιους δεσμούς φιλίας; Μιας και η γλωσσική επικοινωνία μπορεί να είναι δύσκολη και βάζει φραγμούς ανάμεσα στους μαθητές, ακριβώς εκεί έρχεται να βοηθήσει η μουσική επικοινωνία που δεν υπάρχουν τέτοιοι περιορισμοί. Σύμφωνα και με την Κουτσοπίδου, η μουσική επικοινωνία μπορεί να εκδηλωθεί «...από άτομα που αντιπροσωπεύουν διαφορετικές χώρες, κουλτούρες, θρησκείες και παραδόσεις» (Κουτσοπίδου, 2008: 44). «Οι ομαδικές μορφές μουσικής δράσης μπορούν να δημιουργήσουν και να ενισχύσουν τους κοινωνικούς δεσμούς, προωθώντας μορφές αμοιβαίας κατανόησης ακόμη και σε καταστάσεις όπου η γλωσσική επικοινωνία είναι δύσκολη» (DeNora 2000, στο Κοκκίδου 2019: 529). Ακόμη, «η κοινή μουσική δραστηριότητα μπορεί να βοηθήσει τους νεοφερμένους και τους κατοίκους της χώρας να αναπτύξουν βασικές μορφές της εμπιστοσύνης και αλληλοκατανόησης» (Schiavio et al., 2018, στο Κοκκίδου 2019: 529).

1.3.3. Θετική επίδραση στην κοινωνία του σχολείου

Με όσα έχουν αναφερθεί μέχρι στιγμής για την θετική επιρροή που μπορεί να ασκήσει η συμμετοχή σε μουσικά σύνολα τόσο σε προσωπικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο ομάδας, συμπεραίνεται ότι η λειτουργία των μουσικών συνόλων μπορεί να επιδράσει και να ωφελήσει την ευρύτερη κοινωνική ζωή όλου του σχολείου (Μπαλτήρας 2018). Συνοψίζοντας, κατάλληλα καταλήγουν οι Μπαλτήρας & Κοκκίδου: «Οι συναυλίες των μουσικών ορχηστρικών συνόλων συνεισφέρουν θετικά στην κουλτούρα ενός σχολείου καθώς μέσα από τις συναυλίες των συνόλων αναζωογονείται η σχολική ζωή. Ιδανικά, οι θετικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών που αναπτύσσονται στα σύνολα μπορούν να

μεταφερθούν στο σύνολο της σχολικής καθημερινότητας» (Μπαλτήρας & Κοκκίδου, 2019: 80).

1.4. Δυσκολίες και προβλήματα στην οργάνωση μουσικών συνόλων

Στην πραγματικότητα όμως, είναι όλο αυτό εφικτό; Μπορούν πράγματι οι εκπαιδευτικοί μουσικής να ανταποκριθούν στις ανάγκες του νέου Προγράμματος Σπουδών; Για να μπορέσουν οι εκπαιδευτικοί μουσικής να φέρουν εις πέρας αυτό που τους ζητείται και να έχουν οι μαθητές τα καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα, υπάρχουν κάποιες βασικές προϋποθέσεις. Οι κυριότερες είναι: **όργανα – χώρος – χρόνος** (Θεοδωρίδης, 2015: 49). Στη συνέχεια θα εξεταστούν μέσω βιβλιογραφικής επισκόπησης τα συνηθέστερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μουσικής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση στην Ελλάδα.

1.4.1. Ειδικά οργανωμένες αίθουσες μουσικής

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής, στην τελευταία του σελίδα κάνει μερικές σημαντικές επισημάνσεις. Αναφέρει: «1) Το μάθημα της Μουσικής στη Γενική Εκπαίδευση έχει κατεξοχήν χαρακτήρα εργαστηριακό, λόγω της ανάγκης ανάπτυξης δεξιοτήτων και πρακτικών δημιουργικών διαδικασιών και δραστηριοτήτων για την προσέγγιση της Τέχνης της Μουσικής. Η ποιότητα των σχολικών μουσικών εργαστηρίων καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα του μαθησιακού περιβάλλοντος και άρα αποτελεί κλειδί για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων. 2) Το μάθημα της Μουσικής είναι εργαστηριακό μάθημα και γι' αυτό απαιτείται ειδικά εξοπλισμένη αίθουσα Μουσικής με ηχομόνωση, η οποία να περιέχει μουσικά όργανα...κλπ.» (Α.Π.Σ. 2014).

Σε έρευνα της Κτενιαδιάκη που πραγματοποιήθηκε το 2007 για το μάθημα της Μουσικής στην Ελληνική Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, σε ερώτηση για το διαθέσιμο εξοπλισμό/υλικοτεχνική υποδομή των σχολείων, ειδική αίθουσα μουσικής διέθεταν μόνο τα 77 από τα συνολικά 280 σχολεία. Δηλαδή περίπου 1 στα 4 σχολεία. (Κτενιαδάκη, 2009: 16, 17).

Σε μια πιο πρόσφατη έρευνα της Αγγελίδου που πραγματοποιήθηκε το 2016 σε εκπαιδευτικούς μουσικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την διερεύνηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στη διδασκαλία τους στη σχολική τάξη, διαβάζουμε: «Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων αναφέρει ότι στις σχολικές τους μονάδες δεν υπάρχει αίθουσα μουσικής, παρότι έχει αναγνωριστεί το μάθημα ως εργαστηριακό...». Από τους 161 -στο σύνολο- εκπαιδευτικούς που απάντησαν στο

ερωτηματολόγιο, οι 99 (δηλαδή το 61,5%) ανέφεραν πως στα σχολεία όπου είναι τοποθετημένοι δεν υπάρχει διαθέσιμη αίθουσα μουσικής. Στο τέλος του ερωτηματολογίου, σε ανοιχτή ερώτηση για το τι χρειάζεται να υπάρχει στο σχολείο για την αποτελεσματικότερη διδασκαλία τους μαθήματος τους, η Αγγελίδου αναφέρει: «Ο ξεχωριστός ειδικά εξοπλισμένος χώρος για την διδασκαλία του μαθήματος ήταν η απάντηση που δόθηκε από την συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων» (Αγγελίδου, 2016: 114, 118).

Η Μελιγκοπούλου προσθέτει δύο ακόμη προβλήματα όσον αφορά στην αίθουσα μουσικής και ιδιαίτερα σε όσους χρησιμοποιούν την αίθουσα για τη δημιουργία φωνητικών μουσικών συνόλων. Το πρώτο σημείο που πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή οι εκπαιδευτικοί, είναι στο είδος του καθίσματος των χορωδών κατά την πρόβα. Πάγκοι, καθίσματα με μεγάλη κλίση ή η απουσία καθίσματος, κρίνονται εντελώς ακατάλληλα. Το δεύτερο σημείο, είναι η ακουστική της αίθουσας των προβών. Αίθουσες από τσιμεντοκατασκευή είναι ακουστικά ακατάλληλες για τη διεξαγωγή πρόβας. (Μελιγκοπούλου, 2010: 75, 76).

1.4.2. Διαθέσιμα μουσικά όργανα

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως στη τελευταία σελίδα του νέου Προγράμματος Σπουδών Μουσικής, επισημαίνεται: «...απαιτείται αίθουσα μουσικής, η οποία να περιέχει μουσικά όργανα (αρμόνιο ή πιάνο, κιθάρες, κρουστά, φλογέρες, όργανα Orff, κλπ)». Συνεχίζει, «Τα μουσικά όργανα ειδικότερα θα πρέπει να είναι συμβατά και να καλύπτουν τις ανάγκες των δραστηριοτήτων του Προγράμματος Σπουδών» (Α.Π.Σ. 2014).

Στην έρευνα της Αγγελίδου (2016), σε ερώτηση στο ερωτηματολόγιο για τα διαθέσιμα μουσικά όργανα, παρατηρεί: «σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί ότι δεν διαθέτει πάντα το κάθε σχολείο μουσικά όργανα ή και όταν υπάρχουν δεν επαρκούν πάντα για κάθε μαθητή, στοιχείο που επιβεβαιώνει η ανάλυση των στοιχείων της έρευνας με τους περισσότερους εκπαιδευτικούς μουσικής να αναφέρουν ότι δεν έχουν επαρκή αριθμό οργάνων για όλους τους μαθητές της τάξης» (Αγγελίδου, 2016).

Στην έρευνα των Μπαλτήρα & Κοκκίδου (2019) αναφορικά με την ποικιλία στις μουσικές εμπειρίες: «οι περισσότεροι μαθητές (N=116, 81,1%) απάντησαν ότι θα ήθελαν να υπάρχουν και άλλα όργανα για να επιλέξουν να μάθουν μέσα από την προετοιμασία των συνόλων. Στις συνεντεύξεις, τα παιδιά συνέδεσαν αυτή την επιθυμία με το ενδιαφέρον για νέα γνώση...» (Μπαλτήρας & Κοκκίδου, 2019: 84).

1.4.3. Διαθέσιμος χρόνος για το μάθημα της μουσικής

Το μάθημα της Μουσικής διδάσκεται για 1 ώρα την εβδομάδα σε όλες τις τάξεις του δημοτικού και του γυμνασίου. Καθώς οι διδακτικοί στόχοι είναι πολλοί, ο εκπαιδευτικός ίσως δεν προλαβαίνει να αφιερώσει ποιοτικό χρόνο για συζήτηση με τους μαθητές και να τους βοηθήσει να αφομοιώσουν πλήρως όσα ειπώθηκαν στο μάθημα της ημέρας. Στη συνέχεια, θα πρέπει να περιμένει άλλη μια εβδομάδα για να συναντηθεί ξανά με τους μαθητές του. Με αυτόν τον τρόπο προκαλούνται αλυσιδωτά κενά, χάσιμο πολύτιμου χρόνου από το καινούριο μάθημα και στην τελική, κούραση των μαθητών και του εκπαιδευτικού.

Επίσης, για να καταλάβει κάποιος το πόσο λίγος χρόνος ορίζεται από το Υπουργείο για το μάθημα της μουσικής, αρκεί να σκεφτεί την περιπλοκότητα του μαθήματος. Ιδιαίτερα αν δεν υπάρχει αίθουσα μουσικής, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αφιερώσει χρόνο ώστε να προσαρμόσει τα θρανία και τις καρέκλες σε θέσεις που να μην εμποδίζουν, μετά να οργανώσει ξανά τους μαθητές, ίσως να τους χωρίσει σε ομάδες, να βρει και να μοιράσει τα μουσικά όργανα και επίσης θα πρέπει να έχει στο μυαλό του ότι ενδέχεται πάντα να γίνει κάτι μέσα στην τάξη που δεν το έχει προβλέψει και να χάσει επιπλέον χρόνο. Όπως πολύ σωστά το σχολιάζει η Κοκκίδου: «Στην πραγματικότητα είναι δύσκολο να καθοριστεί με απόλυτο τρόπο το χρονικό πλαίσιο για την οργάνωση των μαθημάτων. Ακόμα και ο πιο μελετημένος σχεδιασμός δεν μπορεί να προβλέψει τι θα συμβεί στην τάξη» (Κοκκίδου, 2015: 522). Είναι λοιπόν ξεκάθαρο πως «ο χρόνος δεν είναι σύμμαχος για τους εκπαιδευτικούς μουσικής» (Κοκκίδου, 2019: 527).

Αυτό υποστηρίζεται και στην έρευνα της Αγγελίδου καθώς οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν την ανάγκη για περισσότερες ώρες διδασκαλίας, και κάποιες *επιπλέον ώρες για την δημιουργία μουσικών συνόλων* (χορωδία και σχολική ορχήστρα) (Αγγελίδου, 2016: 118).

1.4.4. Επιπρόσθετα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μουσικής

Ενδεικτικά, θα γίνει αναφορά σε κάποια ακόμη προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μουσικής με βάση την βιβλιογραφική επισκόπηση, χωρίς όμως περαιτέρω ανάλυση.

Σύμφωνα με τους ίδιους αυτά είναι: α) η έλλειψη κατάλληλου ρεπερτορίου, β) οι ανεπιθύμητες συμπεριφορές μέσα στο μάθημα και στις πρόβες όπως έλλειψη πειθαρχίας, φασαρία ακόμα και η μη διάθεση των μαθητών για συμμετοχή, γ) ο διορισμός τους σε παραπάνω από ένα σχολείο ή ότι δεν δουλεύουν ως μόνιμοι εκπαιδευτικοί σε κάποιο/α σχολεία και χρειάζεται να μετακινούνται σε πολλά σχολεία, δ) στην έλλειψη συνεργασίας

με τον διευθυντή ή τους άλλους εκπαιδευτικούς του σχολείου (Κοκκίδου, 2019· Μπαλτήρας & Κοκκίδου, 2019· Μελιγκοπούλου, 2010· Κτενιαδάκη, 2009).

1.5. Προσωπικές προσδοκίες για την έρευνα

Η ερευνητική μου υπόθεση είναι πως κατά γενική ομολογία οι εκπαιδευτικοί μουσικής θα είναι υπέρ της δημιουργίας μουσικών συνόλων. Θεωρώ πως όσοι έχουν δημιουργήσει μουσικά σύνολα μπορούν και έχουν διακρίνει το θετικό αντίκτυπο που έχει στα παιδιά η λειτουργία των συνόλων και έτσι αυτό θα αποτυπωθεί από τους ίδιους στην έρευνα. Όσο για τους λόγους τους οποίους δημιουργούν τα σύνολα τους, πιστεύω ότι οι κύριοι λόγοι, αρχικά τουλάχιστον, θα είναι κυρίως για τις ενδοσχολικές δραστηριότητες και γενικότερα για να καλυφθούν ανάγκες του σχολείου.

Όσον αφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί για τη λειτουργία των μουσικών συνόλων, πιστεύω ότι το κυριότερο πρόβλημα τους είναι η έλλειψη χρόνου για σωστή επιμέλεια και πρόβες των συνόλων και το αμέσως επόμενο θεωρώ πως θα είναι η έλλειψη κατάλληλης αίθουσας μουσικής. Ωστόσο, πιθανολογώ ότι τα μουσικά όργανα δεν θα αποτελέσουν ένα από τα κύρια προβλήματα τους καθώς κάποιος εκπαιδευτικός θα μπορούσε να λύσει αυτό το πρόβλημα με εναλλακτικές λύσεις, όπως αυτοσχέδια μουσικά όργανα (Τσαφταρίδης, 1994), κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

Η ΕΡΕΥΝΑ

2.1. Μεθοδολογία

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι ποσοτική και ποιοτική. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο ως μεθοδολογικό εργαλείο, ώστε να συλλεχθούν όσο το δυνατόν περισσότερες απαντήσεις εκπαιδευτικών και από όσο το δυνατόν περισσότερες περιοχές της χώρας (Javeau, 2000: 50· Ζαφειρόπουλος, 2015: 97). Το ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε, αποτελούνταν από 33 ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου (βλ. Παράρτημα). Προϋποθέσεις για τους συμμετέχοντες ήταν α) να είναι εκπαιδευτικοί μουσικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας γενικής εκπαίδευσης και β) να έχουν δημιουργήσει την προηγούμενη σχολική χρονιά (2019-2020) με τους μαθητές τους μουσικά σύνολα. Η διανομή του ερωτηματολογίου έγινε ηλεκτρονικά. Δημοσιεύτηκε σε κοινωνικά δίκτυα, σε διάφορες ομάδες που αποτελούνταν από εκπαιδευτικούς μουσικής από όλη την Ελλάδα. Με αυτόν τον τρόπο, όσοι εκπαιδευτικοί τηρούσαν τα κριτήρια, μπορούσαν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο. Τελικά το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 37 εκπαιδευτικούς μουσικής.

2.2. Το ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε με το Google Docs και αποτελούνταν από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος, περιλάμβανε δημογραφικά στοιχεία των εκπαιδευτικών, όπως φύλο, ηλικία, χρόνια υπηρεσίας, η σχέση εργασίας τους, η βαθμίδα στην οποία εργάζονται, περιοχή διορισμού, είδη και επίπεδο σπουδών, κλπ. Το δεύτερο μέρος αποτελούνταν από ερωτήσεις σχετικά με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες καλούνται να φέρουν εις πέρας το μάθημα τους, ποια είδη μουσικών συνόλων έχουν δημιουργήσει, για ποιους λόγους, ποια σημαντικά προβλήματα αντιμετωπίζουν, ποιοι παράγοντες τους επηρέασαν για τη δημιουργία μουσικών συνόλων καθώς και ποιοι παράγοντες θεωρούν πως είναι απαραίτητοι για την ομαλή λειτουργία των συνόλων. Στο τέλος του ερωτηματολογίου υπήρχε μια ερώτηση ανοιχτού τύπου, στην οποία οι εκπαιδευτικοί, εάν το επιθυμούσαν, μπορούσαν να γράψουν κάτι ιδιαίτερο μέσα από την προσωπική τους εμπειρία όσον αφορά στην ενασχόλησή τους με τη λειτουργία μουσικών συνόλων στο γενικό σχολείο.

2.3. Συμμετέχοντες

Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο 37 εκπαιδευτικοί μουσικής, 3 άνδρες (13,5%) και 34 γυναίκες (86,5%), πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας γενικής εκπαίδευσης, οι οποίοι είχαν δημιουργήσει μουσικά σύνολα την προηγούμενη σχολική χρόνια (2019-2020). (Πίνακας και Διάγραμμα 1)

Πίνακας 1

Φύλο	N	%
Άντρες	3	13,5
Γυναίκες	34	86,5
Σύνολο	37	100,0

Διάγραμμα 1

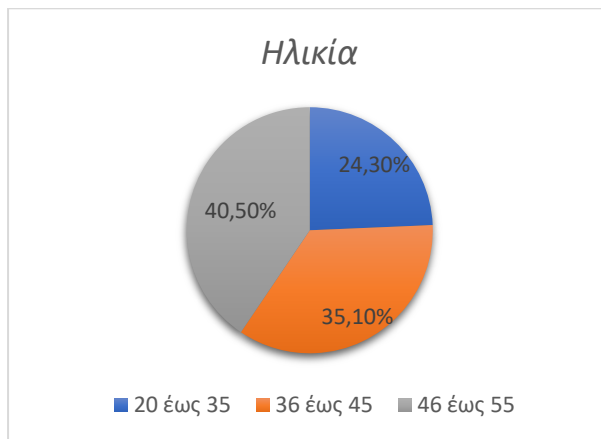

Η ηλικία των συμμετεχόντων κυμαινόταν από 20 έως 55 έτη. Συγκεκριμένα, από 20 έως 35 ήταν το 24,3% (N=9), από 36 έως 45 το 35,1% (N=13), και στην ηλικία από 46 έως 55 ήταν η πλειοψηφία των συμμετεχόντων με ποσοστό 40,5% (N=15). (Πίνακας και Διάγραμμα 2)

Πίνακας 2

Ηλικία	N	%
20-35	9	24,3
36-45	13	35,1
46-55	15	40,5
56 και άνω	0	0
Σύνολο	37	100,0

Διάγραμμα 2

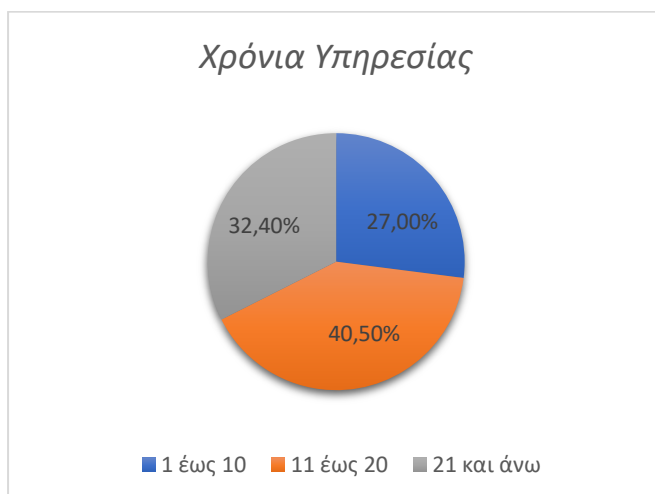

Τα χρόνια προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων, στο 27% (N=10) ήταν 1 έως 10 έτη υπηρεσίας, το 40,5% (N=15) είχε 11 έως 20 έτη, και το υπόλοιπο 32,4% (N=12) είχε 21 και άνω χρόνια προϋπηρεσίας. (Πίνακας και Διάγραμμα 3)

Πίνακας 3

Χρόνια Υπηρεσίας	N	%
1-10	10	27
11-20	15	40,5
21 και άνω	12	32,4
Σύνολο	37	100,0

Διάγραμμα 3

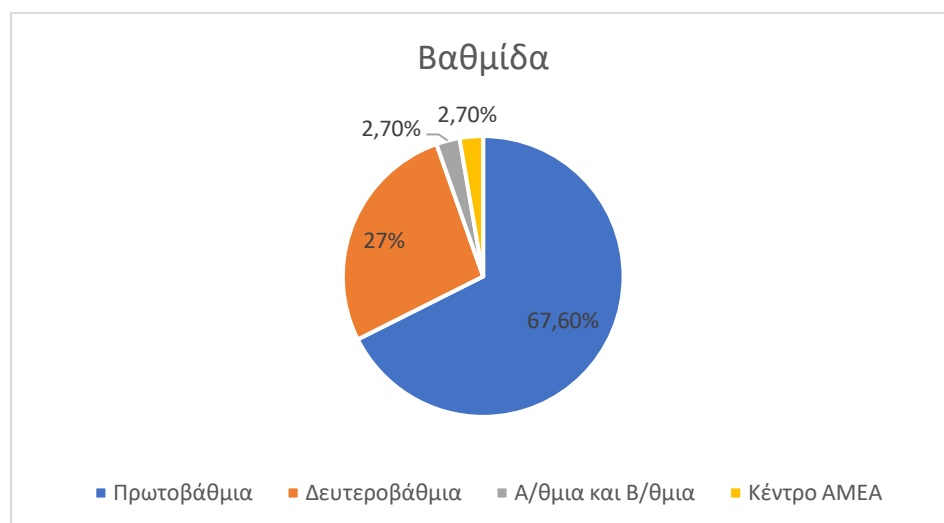
Όσο για την βαθμίδα εκπαίδευσης που διδάσκουν, το 67,6% (N=25) διδάσκει στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το 27% (N=11) στην δευτεροβάθμια, 1 άτομο (2,7%) απάντησε ότι δίδασκε και στις δυο βαθμίδες εκπαίδευσης και 1 ακόμη άτομο (2,7%) εργαζόταν σε κέντρο ΑΜΕΑ. (Πίνακας και Διάγραμμα 4)

Από αυτούς, ως μόνιμοι εκπαιδευτικοί εργαζόταν το 59,5% (N=22), ως ωρομίσθιοι/ αναπληρωτές το 37,8% (N=14), και ως ιδιωτικοί υπάλληλοι το 2,7% (N=1). (Πίνακας και Διάγραμμα 5)

Πίνακας 4

Βαθμίδα	N	%
Πρωτοβάθμια	25	67,6
Δευτεροβάθμια	10	27
Α/θμια & Β/θμια	1	2,7
Κέντρο ΑΜΕΑ	1	2,7
Σύνολο	37	100,0

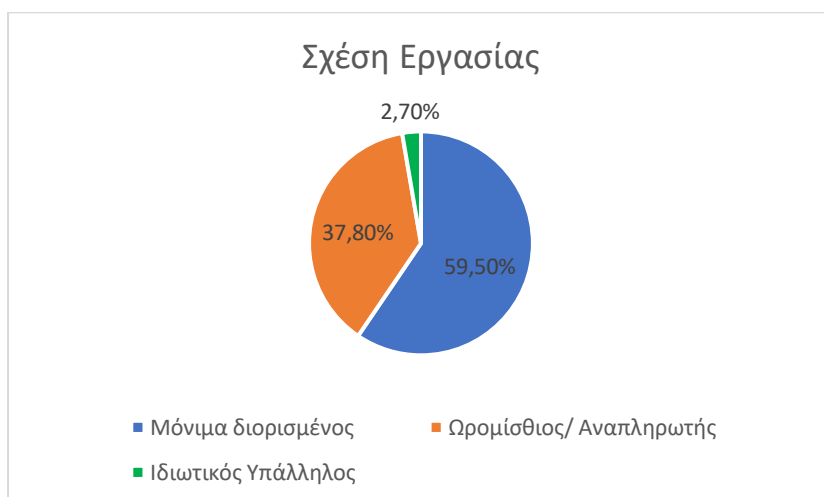
Διάγραμμα 4

Πίνακας 5

Σχέση εργασίας	N	%
Μόνιμα διορισμένος	22	59,5
Ωρομίσθιος/ Αναπληρωτής	14	37,8
Ιδιωτικός Υπάλληλος	1	2,7
Σύνολο	37	100,0

Διάγραμμα 5

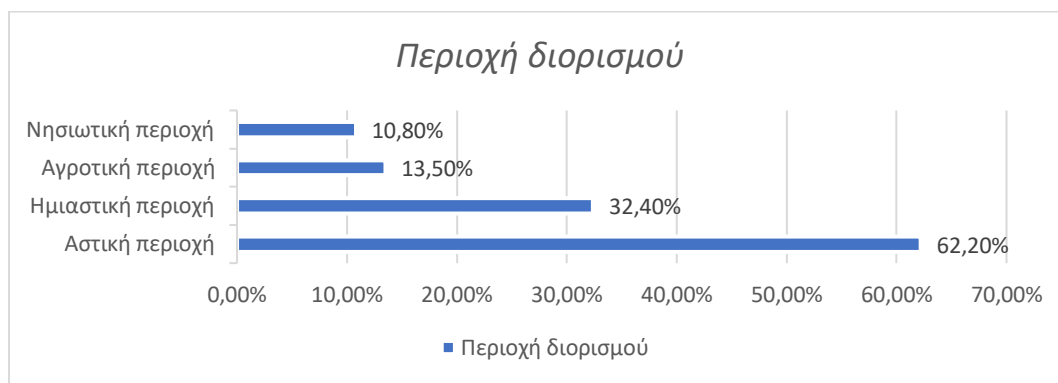
Σε αστική περιοχή ήταν διορισμένοι κατά κύριο λόγο αυτοί που ανταποκρίθηκαν στο ερωτηματολόγιο. Συγκεκριμένα, το 62,2% (N=23) ήταν διορισμένοι σε αστική περιοχή, το 32,4% (N=12) σε ημιαστική περιοχή, το 13,5% (N=5) σε αγροτική, και ένα 10,8% (N=4) σε νησιωτική περιοχή. (Πίνακας και Διάγραμμα 6)

Ρωτήθηκαν επίσης σε πόσα σχολεία υπηρέτησε ο καθένας πέρυσι. Σε 1 σχολείο υπηρέτησαν το 18,9% (N=7), σε 2 σχολεία υπηρέτησε η πλειοψηφία, δηλαδή το 51,4% (N=19 άτομα), σε 3 σχολεία το 18,9% (N=7), σε 4 σχολεία το 2,7% (N=1), και σε 5 σχολεία το 8,1 (N=3). (Πίνακας και Διάγραμμα 7)

Πίνακας 6

Περιοχή διορισμού	N	%
Αστική περιοχή	23	62,2
Ημιαστική περιοχή	12	32,4
Αγροτική περιοχή	5	13,5
Νησιωτική περιοχή	4	10,8

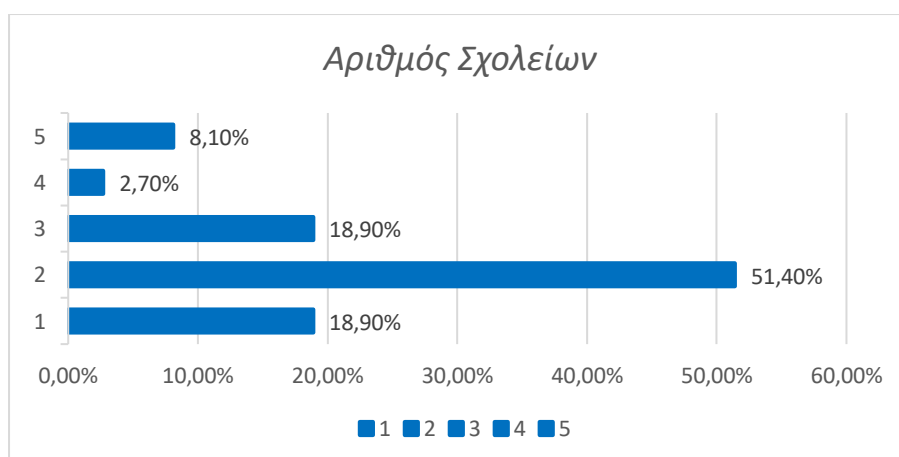
Διάγραμμα 6

Πίνακας 7

Αριθμός Σχολείων	N	%
1	7	18,9
2	19	51,4
3	7	18,9
4	1	2,7
5	3	8,1
Σύνολο	37	100,0

Διάγραμμα 7

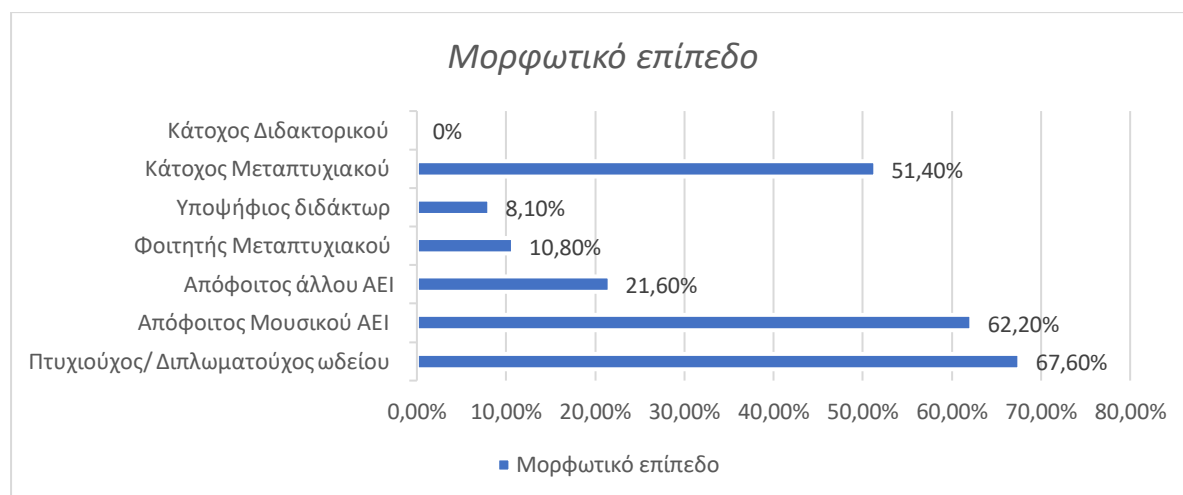
Όσον αφορά στα είδη των σπουδών τους, πτυχίο/ δίπλωμα ωδείου κατείχε το 67,6% (N=25), απόφοιτοι μουσικού πανεπιστημιακού τμήματος ήταν το 62,2% (N=23),

απόφοιτοι άλλου ΑΕΙ ήταν το 21,6% (N=8), κάτοχοι μεταπτυχιακού το 51,4% (N=19), φοιτητές μεταπτυχιακού το 10,8% (N=4), υποψήφιοι διδάκτορες το 8,1% (N=3), ενώ δεν υπήρξε κανένας κάτοχος διδακτορικού (0%). (Πίνακας και Διάγραμμα 8)

Πίνακας 8

Μορφωτικό επίπεδο	N	%
Πτυχιούχος/ Διπλωματούχος ωδείου	25	67,6
Απόφοιτος Μουσικού ΑΕΙ	23	62,2
Απόφοιτος άλλου ΑΕΙ	8	21,6
Φοιτητής Μεταπτυχιακού	4	10,8
Υποψήφιος διδάκτωρ	3	8,1
Κάτοχος Μεταπτυχιακού	19	51,4
Κάτοχος Διδακτορικού	0	0

Διάγραμμα 8

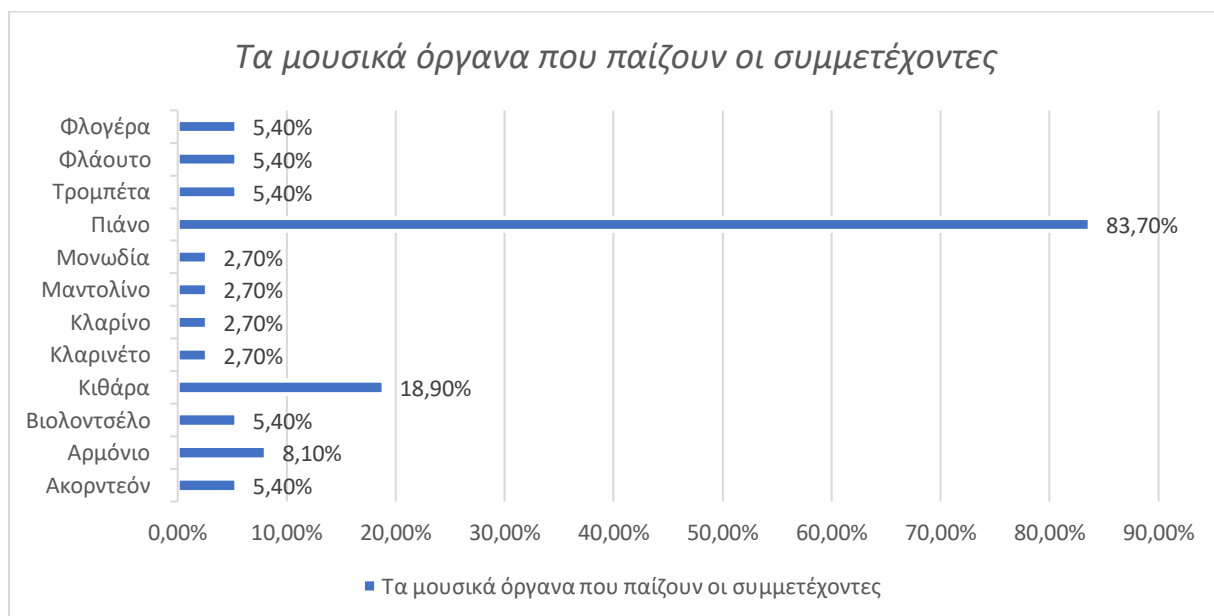

Όσο για το ποια μουσικά όργανα παίζουν οι εκπαιδευτικοί που έλαβαν μέρος στην έρευνα και κατ' επέκταση δημιουργούν μουσικά σύνολα με τους μαθητές τους, η συντριπτική πλειοψηφία 83,7% (N=31) έπαιζαν πιάνο, το 8,1% (N=3) αρμόνιο, και το 18,9% (N=7) κιθάρα. Τα όργανα ακορντεόν, βιολοντσέλο, τρομπέτα, φλάουτο και φλογέρα είχαν από 2 συμμετέχοντες, κ από 1 συμμετέχων είχαν τα όργανα μαντολίνο, κλαρινέτο, κλαρίνο και μονωδία. (Πίνακας και Διάγραμμα 9)

Πίνακας 9

Τα μουσικά όργανα που παίζουν οι συμμετέχοντες	N	%
Ακορντεόν	2	5,4
Αρμόνιο	3	8,1
Βιολοντσέλο	2	5,4
Κιθάρα	7	18,9
Κλαρινέτο	1	2,7
Κλαρίνο	1	2,7
Μαντολίνο	1	2,7
Μονωδία	1	2,7
Πιάνο	31	83,7
Τρομπέτα	2	5,4
Φλάουτο	2	5,4
Φλογέρα	2	5,4

Διάγραμμα 9

2.4. Αποτελέσματα

2.4.1. Είδη Μουσικών Συνόλων και παράγοντες που επηρέασαν τη δημιουργία τους

Στην ερώτηση για το αν έχουν δημιουργήσει κάποιο **οργανικό σύνολο** στα σχολεία που δίδαξαν την προηγούμενη χρονιά, το 40,5% (N=15) απάντησε πως σε όλα τα σχολεία είχε δημιουργήσει οργανικά σύνολα, το άλλο 40,5% (N=15) απάντησε πως είχε δημιουργήσει οργανικά σύνολα αλλά όχι σε όλα τα σχολεία όπου υπηρετεί και το 18,9% (N=7) δεν δημιούργησε κανένα οργανικό σύνολο στα σχολεία που υπηρετούσε (Πίνακας και Διάγραμμα 10).

Όσοι απάντησαν θετικά, τους ζητήθηκε να διευκρινίσουν και τα είδη του οργανικού ή των οργανικών συνόλων που είχαν δημιουργήσει με τους μαθητές τους. Οι απαντήσεις τους: η πλειοψηφία αυτών, δηλαδή το 82,7% (N=24) είχε δημιουργήσει ορχήστρα με μουσικά όργανα που παίζουν εξωσχολικά τα παιδιά, το 31% (N=9) είχε ορχήστρα με όργανα τύπου Orff, το 27,5% (N=8) είχε μουσικό σύνολο με φλογέρες, ακόμη 27,5% (N=8) είχε μουσικό σύνολο με μεταλλόφωνα, το 6,9% (N=2) είχε δημιουργήσει ροκ μπάντα, το 3,4% (N=1) είχε σύνολο μουσικής δωματίου, ενώ κανένας από τους ερωτηθέντες δεν είχε δημιουργήσει κάποιο είδος φιλαρμονικής μπάντας. (Πίνακας και Διάγραμμα 11)

Πίνακας 10

Οργανικά Σύνολα	N	%
Ναι, σε όλα τα σχολεία	15	40,5
Ναι, σε κάποια σχολεία	15	40,5
Όχι, σε κανένα σχολείο	7	18,9
Σύνολο	37	100,0

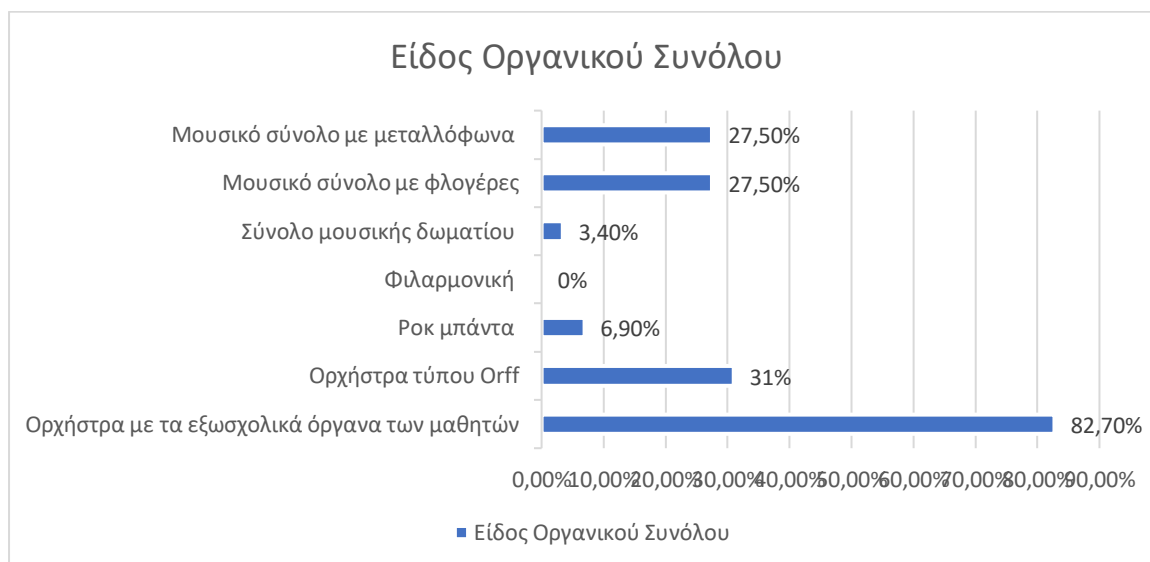
Διάγραμμα 10

Πίνακας 11

Είδος οργανικού συνόλου	N	%
Ορχήστρα με μουσικά όργανα που παίζουν εξωσχολικά οι μαθητές	24	82,7
Ορχήστρα τύπου Orff	9	31
Ροκ μπάντα	2	6,9
Φιλαρμονική	0	0
Σύνολο μουσικής δωματίου	1	3,4
Μουσικό σύνολο με φλογέρες	8	27,5
Μουσικό σύνολο με μεταλλόφωνα	8	27,5

Διάγραμμα 11

Στη συνέχεια, στην ερώτηση για το αν έχουν δημιουργήσει κάποιο **χορωδιακό σύνολο** στα σχολεία που δίδαξαν την προηγούμενη χρονιά, το 59,5% (N=22) απάντησε πως σε όλα τα σχολεία είχε δημιουργήσει χορωδιακά σύνολα, το 32,4% (N=12) απάντησε πως είχε δημιουργήσει χορωδιακά σύνολα αλλά όχι σε όλα τα σχολεία όπου υπηρετεί, ενώ μόνο το 8,1% (N=3) δεν δημιούργησε κανένα χορωδιακό σύνολο στα σχολεία που υπηρετούσε. (Πίνακας και Διάγραμμα 12).

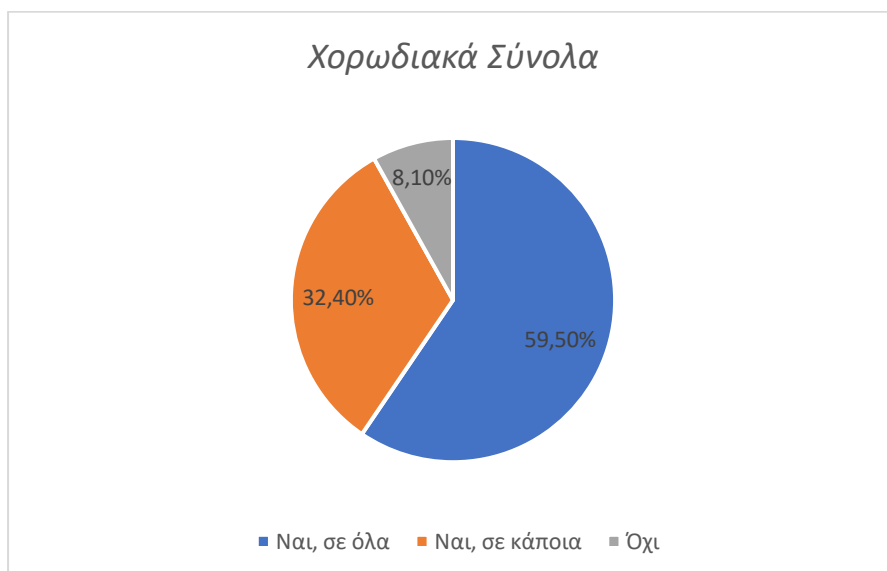
Όσοι απάντησαν θετικά, τους ζητήθηκε και εδώ να διευκρινίσουν το είδος των χορωδιακών συνόλων που είχαν δημιουργήσει με τους μαθητές τους. Οι απαντήσεις τους: η πλειοψηφία αυτών, δηλαδή το 91,4% (N=32) είχε δημιουργήσει μικτή χορωδία, το 8,6%

(N=3) είχε χορωδία κοριτσιών, και το 2,9% (N=1) είχε δημιουργήσει χορωδία αγοριών.
(Πίνακας και Διάγραμμα 13)

Πίνακας 12

Χορωδιακά σύνολα	N	%
Ναι, σε όλα τα σχολεία	22	59,5
Ναι, κάποια σχολεία	12	32,4
Όχι, σε κανένα σχολείο	3	8,1
Σύνολο	37	100,0

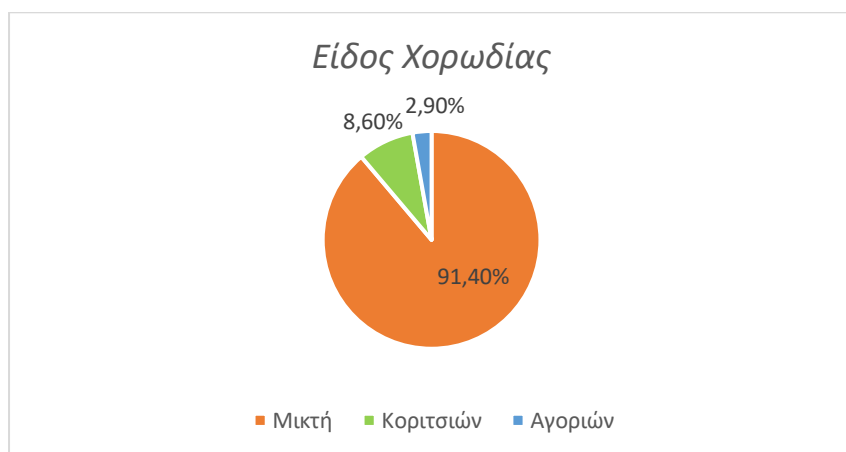
Διάγραμμα 12

Πίνακας 13

Είδος χορωδίας	N	%
Μικτή	32	91,4
Κοριτσιών	3	8,6
Αγοριών	1	2,9

Διάγραμμα 13

Για το αν κάνουν επιλογή μαθητών για τα μουσικά τους σύνολα, το 54,1% (N=20) απάντησε πως δεν κάνουν επιλογή μαθητών, ενώ το 45,9% (N=17) δήλωσε πως κάνει επιλογή μαθητών. (Πίνακας και Διάγραμμα 14).

Τα κριτήρια τους για την επιλογή μαθητών ήταν τα εξής: το 84,2% (N=16) δήλωσε πως κριτήριο τους ήταν η επιθυμία των μαθητών για συμμετοχή στο μουσικό σύνολο, το 47,4% (N=9) να γνωρίζουν ήδη κάποιο μουσικό όργανο, επίσης 47,4% (N=9) δήλωσαν το να έχουν σωστή τονικά φωνή, και το 31,6% (N=6) να δείχνουν κάποια κλίση στη μουσική. (Πίνακας και Διάγραμμα 15).

Πίνακας 14

Επιλογή μαθητών	N	%
Ναι	17	45,9
Όχι	20	54,1
Σύνολο	37	100,0

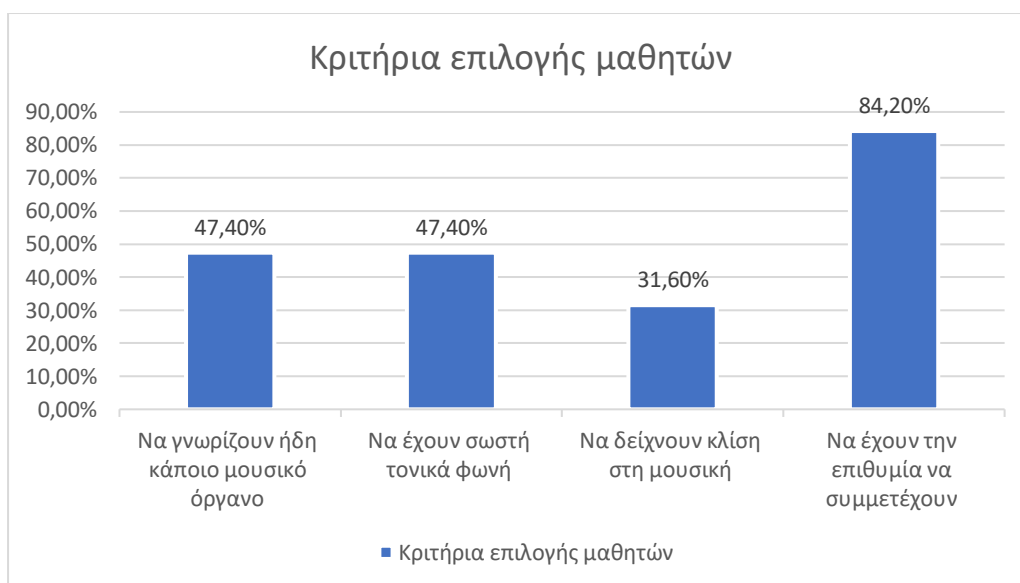
Διάγραμμα 14

Πίνακας 15

Κριτήρια επιλογής μαθητών	N	%
Να γνωρίζουν ήδη κάποιο μουσικό όργανο	9	47,4
Να έχουν σωστή τονικά φωνή	9	47,4
Να δείχνουν κλίση στη μουσική	6	31,6
Να έχουν την επιθυμία να συμμετέχουν/ να μάθουν	16	84,2

Διάγραμμα 15

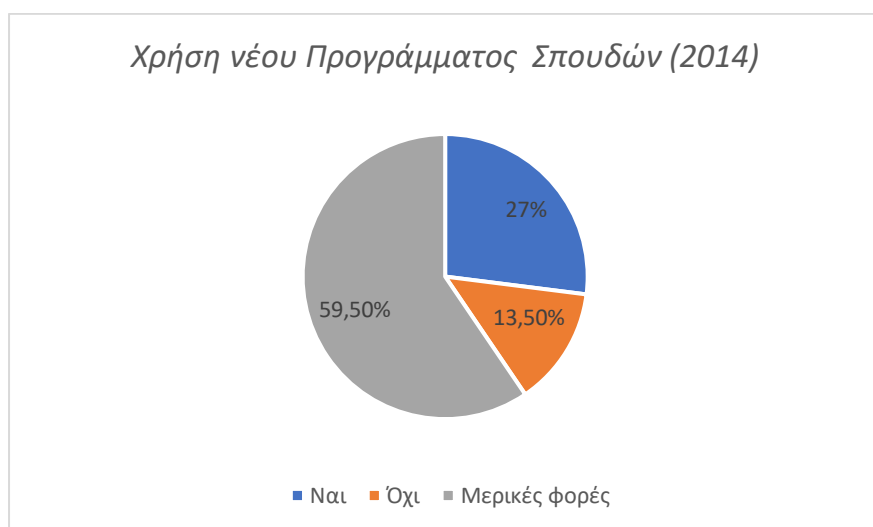
Για το αν οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής (2014), για ιδέες και πρακτικές στη δημιουργία και στο ρεπερτόριο των μουσικών τους συνόλων, το 27,5% (N=10) απάντησαν πως χρησιμοποιούν το Πρόγραμμα Σπουδών, το 59,5% (N=22) πως το χρησιμοποιούν μερικές φορές, ενώ το 13,5% (N=5) απάντησαν πως δεν συμβουλεύονται ποτέ για τα μουσικά τους σύνολα το Πρόγραμμα Σπουδών. (Πίνακας και Διάγραμμα 16)

Ο ρόλος που είχαν οι εκπαιδευτικοί στα σύνολα τους, στο 97,3% (N=36) ήταν διδασκαλία, διεύθυνση και οργάνωση του συνόλου και το 64,9% (N=24) συνόδευαν το σύνολο τους με κάποιο μουσικό όργανο. (Πίνακας και Διάγραμμα 17).

Πίνακας 16

Χρήση νέου Προγράμματος Σπουδών (2014)	N	%
Ναι	10	27
Όχι	5	13,5
Μερικές φορές	22	59,5
Σύνολο	37	100,0

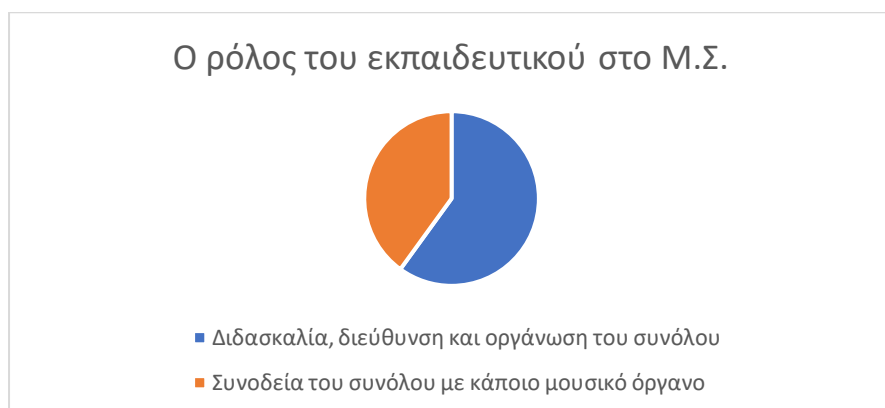
Διάγραμμα 16

Πίνακας 17

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο Μ.Σ.	N	%
Διδασκαλία, διεύθυνση και οργάνωση του συνόλου	36	97,3
Συνοδεία του συνόλου με κάποιο μουσικό όργανο	24	64,9

Διάγραμμα 17

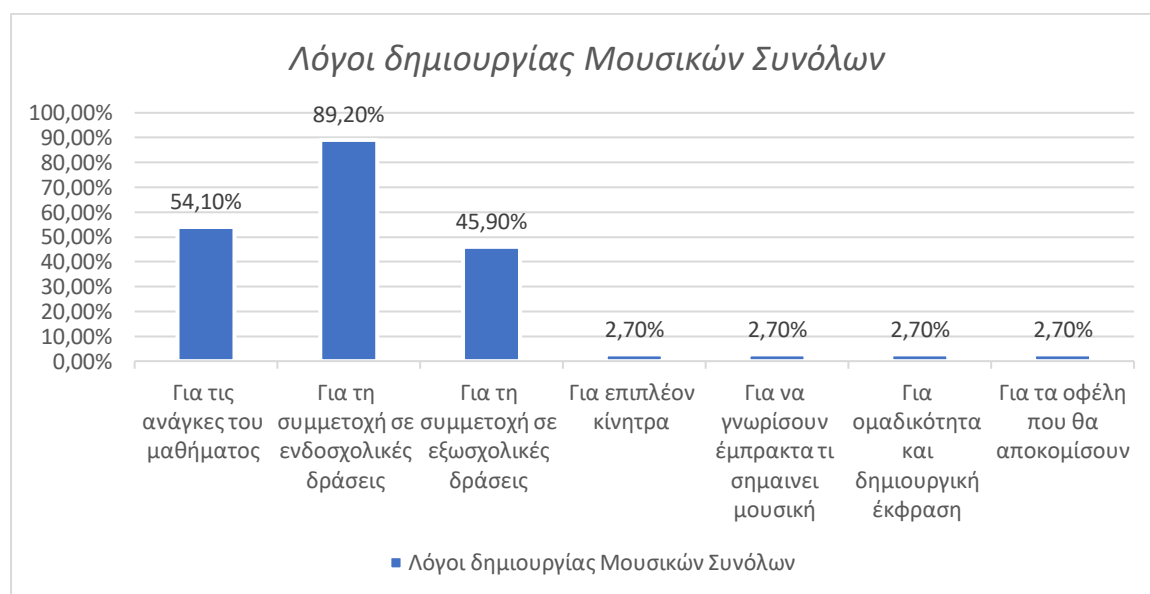

Όσον αφορά τον λόγο ή τους λόγους για τους οποίους δημιούργησαν οι εκπαιδευτικοί τα μουσικά τους σύνολα, η πλειοψηφία αυτών, δηλαδή το 89,2% (N=33) απάντησαν πως δημιούργησαν τα μουσικά τους σύνολα για τη συμμετοχή σε ενδοσχολικές δράσεις του σχολείου (π.χ. σε σχολικές γιορτές), το 54,6% (N=20) για τις ανάγκες του μαθήματος, το 45,9% (N=17) για τη συμμετοχή σε εξωσχολικές δράσεις (π.χ. σχολικές μουσικές συναντήσεις, φεστιβάλ σχολικών χορωδιών, κλπ), ενώ, τέλος, κάποιιοι ακόμη λόγοι, τους οποίους πρόσθεσαν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, ήταν το να δοθούν επιπλέον κίνητρα στους μαθητές που παίζουν εξωσχολικά κάποιο μουσικό όργανο, να γνωρίσουν τα παιδιά έμπρακτα τι σημαίνει μουσική, για ομαδικότητα και δημιουργική έκφραση, ή απλά, για τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν οι μαθητές από τη συμμετοχή τους σε τέτοια σύνολα. (Πίνακας και Διάγραμμα 18).

Πίνακας 18

Λόγοι δημιουργίας Μουσικών Συνόλων	N	%
Για τις ανάγκες του μαθήματος	20	54,1
Για τη συμμετοχή σε ενδοσχολικές δράσεις	33	89,2
Για τη συμμετοχή σε εξωσχολικές δράσεις	17	45,9
Για επιπλέον κίνητρα	1	2,7
Για να γνωρίσουν έμπρακτα τι σημαίνει μουσική	1	2,7
Για ομαδικότητα και δημιουργική έκφραση	1	2,7
Για τα οφέλη που θα αποκομίσουν	1	2,7

Διάγραμμα 18

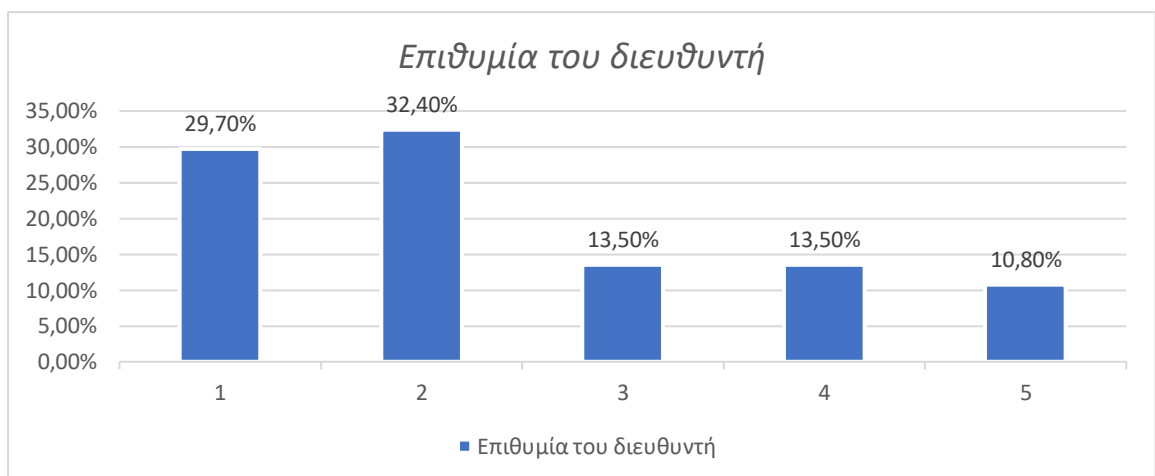
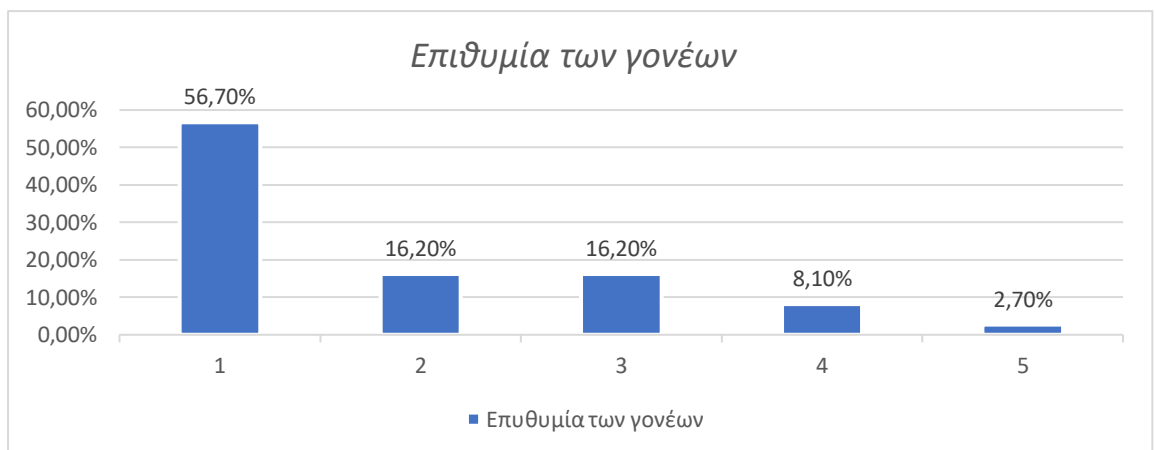
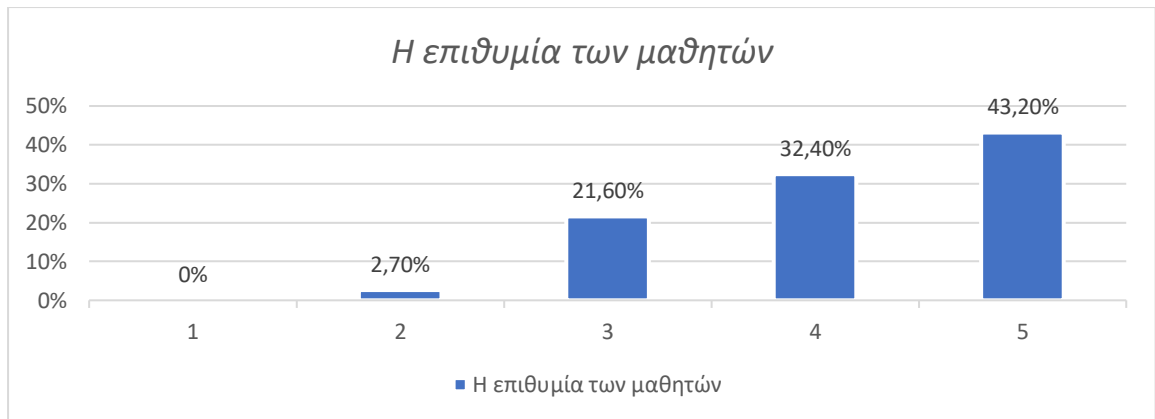

Επιπρόσθετα στο πλαίσιο των λόγων για τους οποίους δημιουργούν μουσικά σύνολα, θεωρήθηκε κατάλληλο να διερευνηθεί περαιτέρω το ποιος είναι ο κυριότερος λόγος που επηρέασε τους συμμετέχοντες για τη δημιουργία μουσικών συνόλων. Συγκεκριμένα, τους δόθηκαν επιπλέον 6 παράγοντες τους οποίους έπρεπε να βαθμολογήσουν με κλίμακα από το 1(καθόλου) έως το 5 (πάρα πολύ), ως προς το πόσο τους επηρέασαν προσωπικά στην δημιουργία μουσικών συνόλων. Οι παράγοντες ήταν οι εξής: α) Η δική μου επιθυμία, β) Ανάγκες του σχολείου, γ) Ανάγκες διδασκαλίας, δ) Η επιθυμία των μαθητών, ε) Η επιθυμία των γονέων, στ) Η επιθυμία του διευθυντή/ριας. (Διάγραμμα 19)

Διάγραμμα 19

2.4.2. Δυσκολίες και προβλήματα στην οργάνωση των Μουσικών Συνόλων

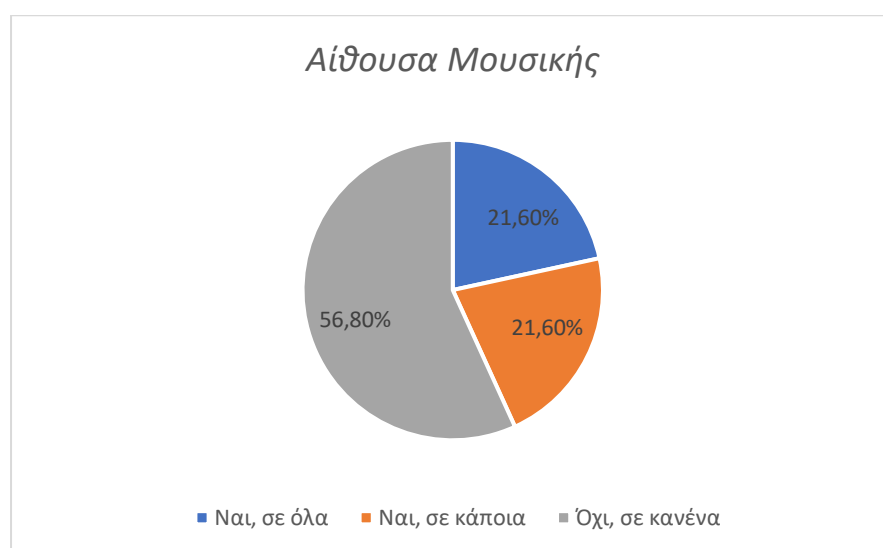
Από τους κυριότερους στόχους της έρευνας ήταν να διερευνηθούν περαιτέρω οι συνθήκες που επικρατούν αυτή τη στιγμή στα σχολεία όπου δημιούργησαν οι εκπαιδευτικοί τα μουσικά τους σύνολα. Πρώτο και κύριο, αν υπήρχε αίθουσα μουσικής και διαθέσιμα μουσικά όργανα. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών 56,8% (N=21) δεν είχε διαθέσιμη οργανωμένη αίθουσα μουσικής, το 21,6% (N=8) απάντησαν πως είχαν αίθουσα μουσικής αλλά μόνο σε κάποια από τα σχολεία που υπηρετούσαν, και το υπόλοιπο 21,6% (N=8)

απάντησαν πως ναι, είχαν αίθουσα μουσικής στα σχολεία τους. (Πίνακας και Διάγραμμα 20).

Πίνακας 20

Αίθουσα Μουσικής	N	%
Ναι, σε όλα τα σχολεία	8	21,6
Ναι, σε κάποια σχολεία	8	21,6
Όχι, σε κανένα σχολείο	21	56,8
Σύνολο	37	100,0

Διάγραμμα 20

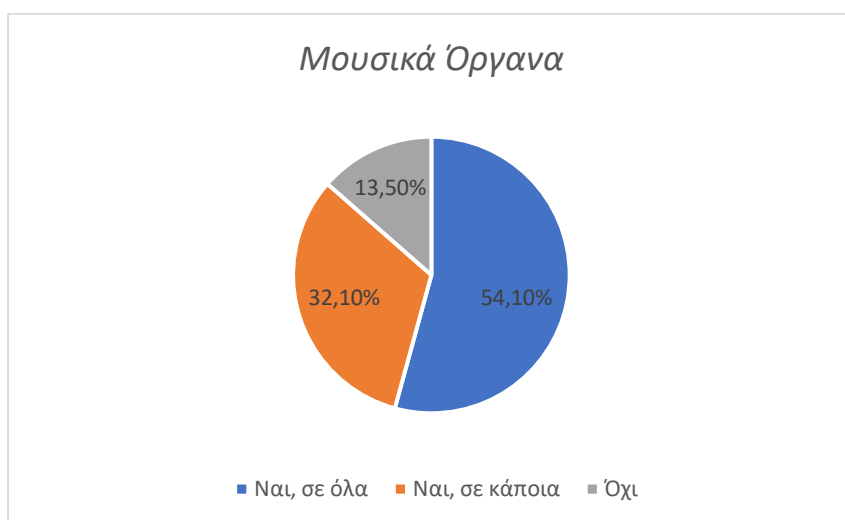
Όσον αφορά στα μουσικά όργανα τα αποτελέσματα ήταν πιο ενθαρρυντικά, καθώς το 54,1% (N=20) δήλωσαν πως είχαν μουσικά όργανα στα σχολεία τους. Οι 32,4% (N=12) δήλωσαν πως είχαν σε κάποια αλλά όχι σε όλα τα σχολεία που υπηρετούσαν, και το 13,5% (N=5) δεν είχαν σε κανένα σχολείο μουσικά όργανα. (Πίνακας και Διάγραμμα 21)

Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των σχολείων 87,9% (N=29) είχε αρμόνιο, ακολούθησαν με 69,7% (N=23) τα κρουστά όργανα τύπου Orff, με 51,5% (N=17) τα μεταλλόφωνα, το 36,4% (N=12) είχαν αυτοσχέδια όργανα κατασκευασμένα από τα παιδιά, το 24,2% (N=8) διέθεταν πιάνο, το 21,2% (N=7) είχαν φλογέρες, το 18,2% (N=6) είχαν κιθάρες, το 12,1% (N=4) είχε μουσικά όργανα που παίζουν εξωσχολικά τα παιδιά, το 6% (N=2) πρόσθεσαν πως έχουν στο σχολείο τους και χρησιμοποιούν ηχητικούς σωλήνες (boomwhakers), και τέλος το 3% (N=1) πρόσθεσε τα ντραμς. (Πίνακας και Διάγραμμα 22)

Πίνακας 21

Μουσικά όργανα	N	%
Ναι, σε όλα τα σχολεία	20	54,1
Ναι, σε κάποια σχολεία	12	32,4
Όχι, σε κανένα σχολείο	5	13,5
Σύνολο	37	100,0

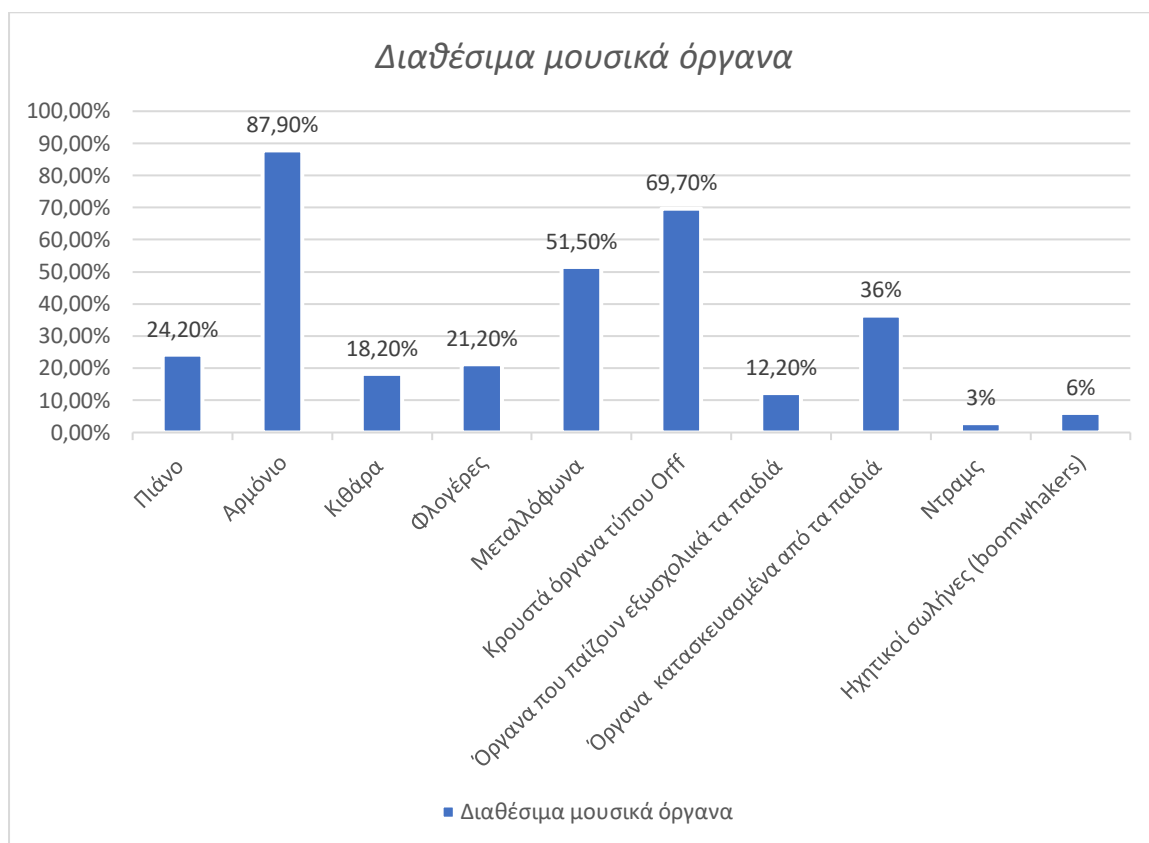
Διάγραμμα 21

Πίνακας 22

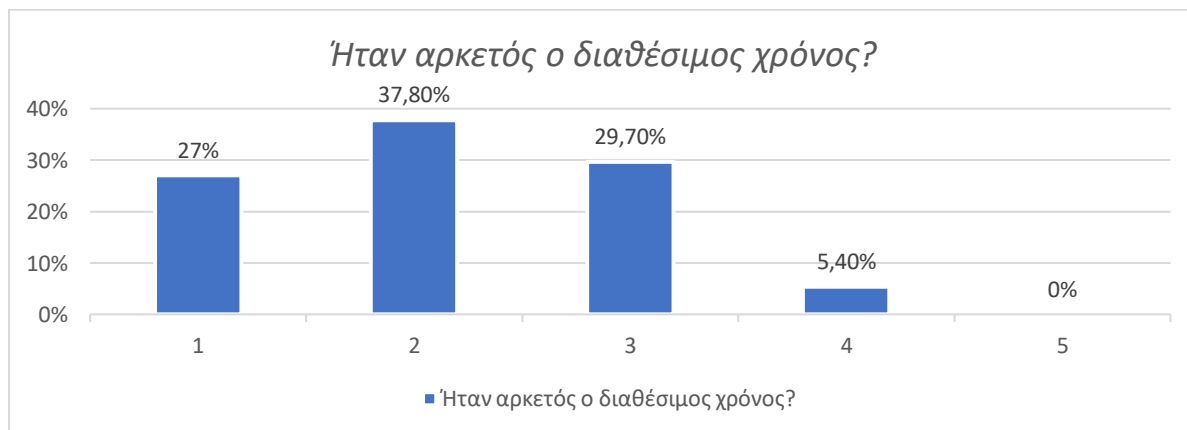
Διαθέσιμα μουσικά όργανα	N	%
Πιάνο	8	24,2
Αρμόνιο	29	87,9
Κιθάρα	6	18,2
Φλογέρες	7	21,2
Μεταλλόφωνα	17	51,5
Κρουστά όργανα τύπου Orff	23	69,7
Όργανα που παίζουν εξωσχολικά τα παιδιά	4	12,1
Όργανα κατασκευασμένα από τα παιδιά	12	36,4
Ντραμς	1	3%
Ηχητικοί σωλήνες (boomwhakers)	2	6%

Διάγραμμα 22

Κρίθηκε απαραίτητη η άποψη τους για το χρόνο που έχουν στη διάθεση τους σε κάθε σχολείο, δηλαδή αν θεωρούν πως αυτός είναι αρκετός -εκτός των άλλων- για την επιμέλεια και τις πρόβες του μουσικού συνόλου. Έτσι, σε κλίμακα από το 1(καθόλου) έως 5(πλήρως) τους ζητήθηκε να βαθμολογήσουν το αν θεωρούν ότι ο διαθέσιμος χρόνος που είχαν σε κάθε σχολείο ήταν αρκετός για την επιμέλεια και τις πρόβες των μουσικών τους συνόλων. (Διάγραμμα 23)

Διάγραμμα 23 (1=καθόλου έως 5=πλήρως)

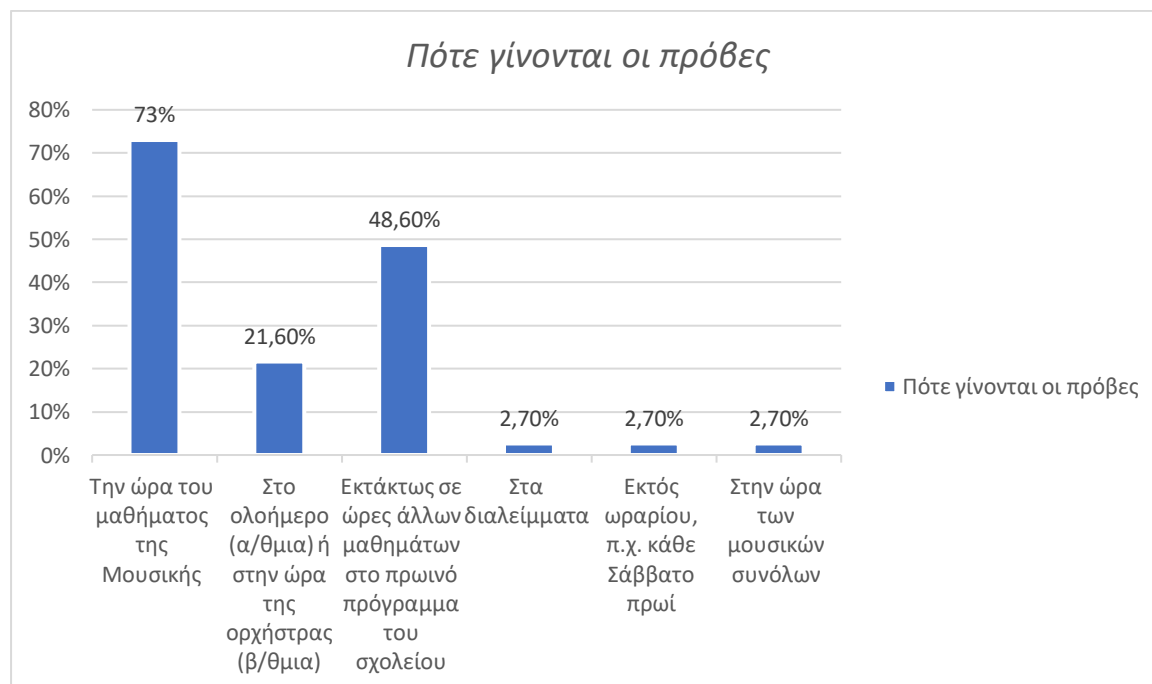

Άρα λοιπόν πότε γίνονται οι πρόβες των μουσικών τους συνόλων; Το 73% (N=27) δήλωσε πως οι πρόβες γίνονται στην διάρκεια της ώρας του μαθήματος της Μουσικής, το 48,6% (N=18) κάνει πρόβες εκτάκτως σε ώρες άλλων μαθημάτων στο πρωινό πρόγραμμα του σχολείου, και το 21,6% (N=8) σε ξεχωριστή ώρα στο ολοήμερο (α/θμια) ή στην ώρα της ορχήστρας (β/θμια). Κάποιες μεμονωμένες απαντήσεις ήταν: στα διαλείμματα, στην ώρα των μουσικών συνόλων, ή εκτός ωραρίου π.χ. κάθε Σάββατο πρωί. (Πίνακας και Διάγραμμα 24).

Πίνακας 24

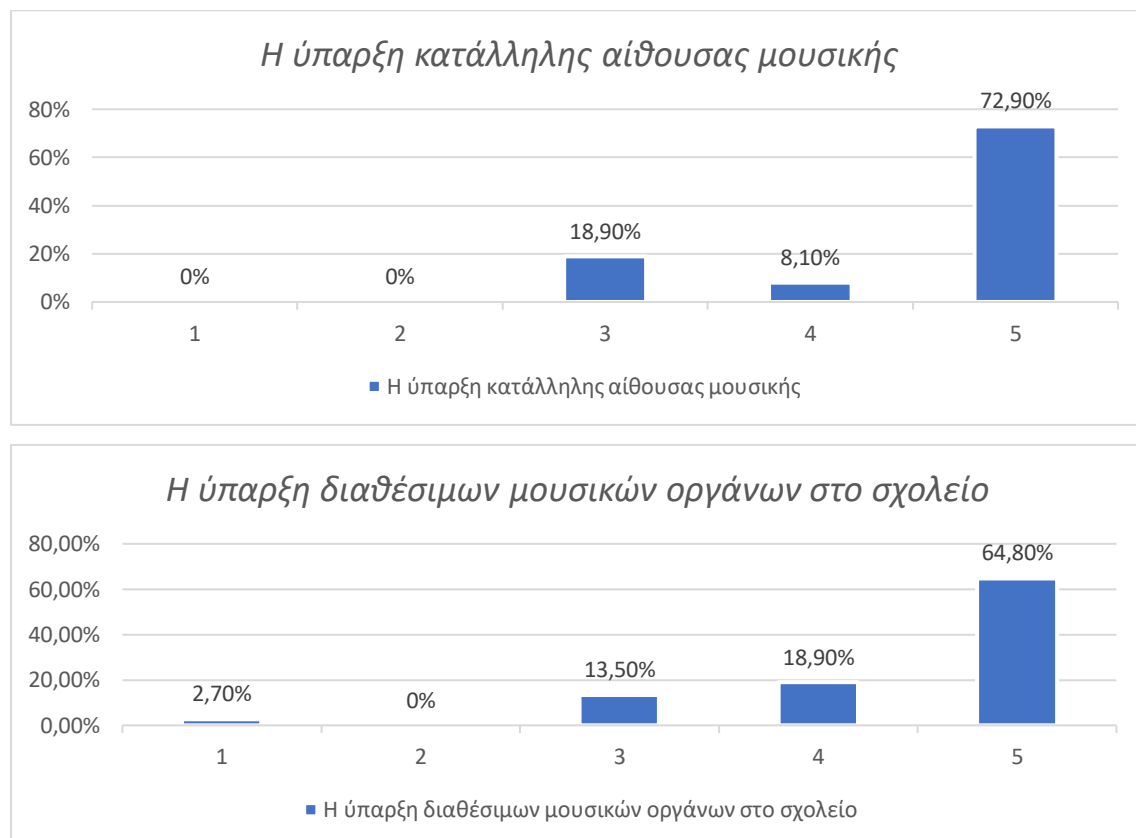
Πότε γίνονται οι πρόβες	N	%
Την ώρα του μαθήματος της Μουσικής	27	73
Σε ξεχωριστή ώρα στο ολοήμερο (α/θμια) ή στην ώρα της ορχήστρας (β/θμια)	8	21,6
Εκτάκτως σε ώρες άλλων μαθημάτων στο πρωινό πρόγραμμα του σχολείου	18	48,6
Στα διαλείμματα	1	2,7
Εκτός ωραρίου, π.χ. κάθε Σάββατο πρωί	1	2,7
Στην ώρα των μουσικών συνόλων	1	2,7

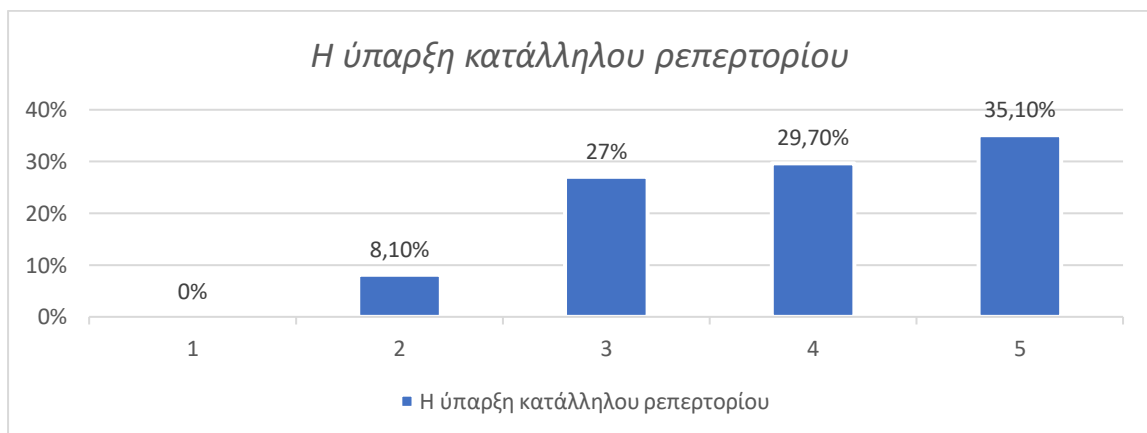
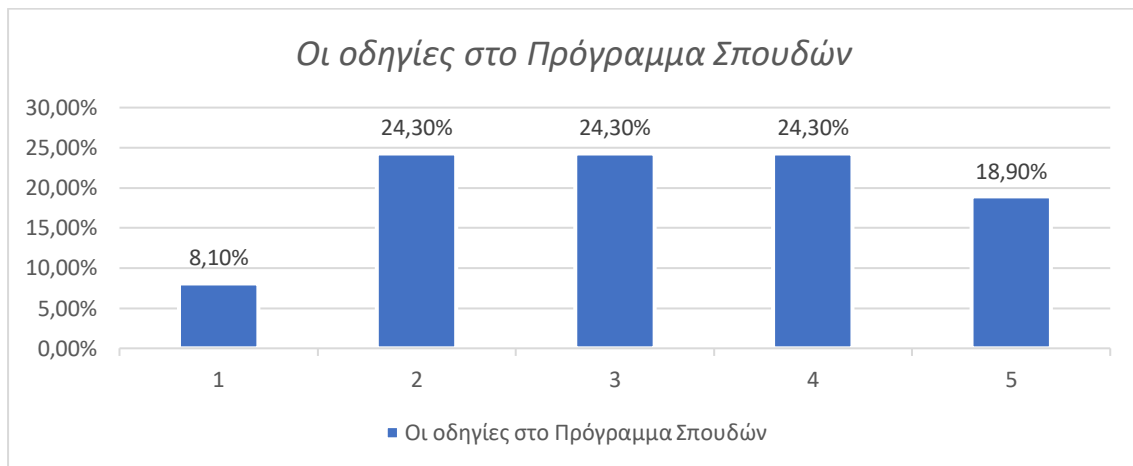
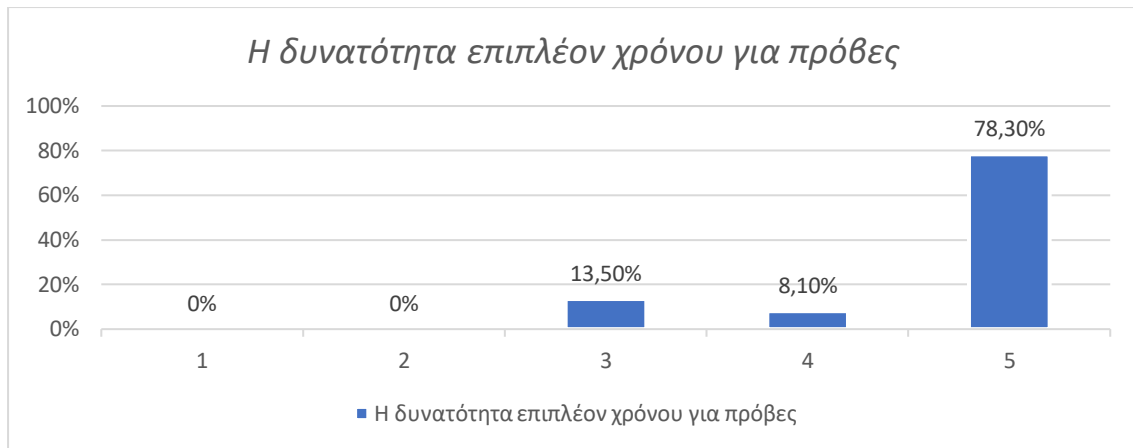
Διάγραμμα 24

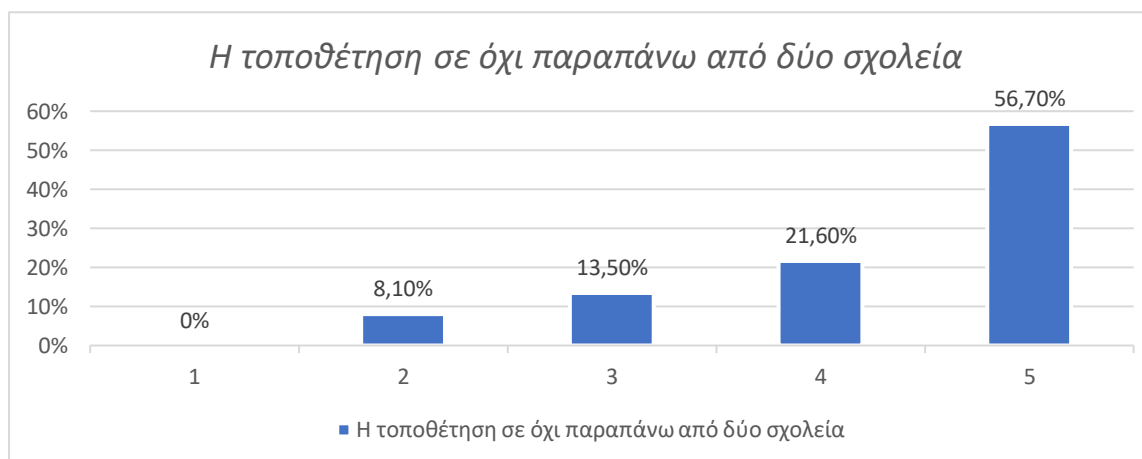
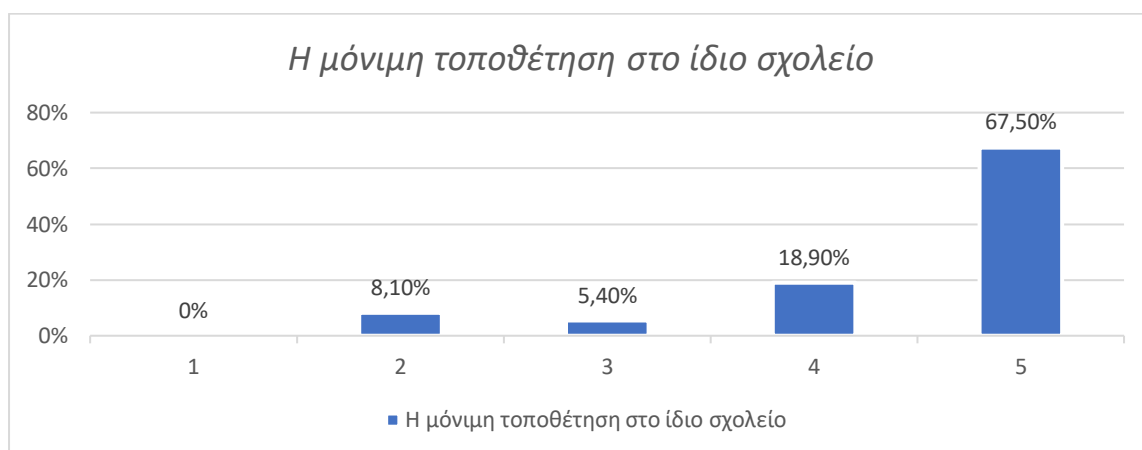
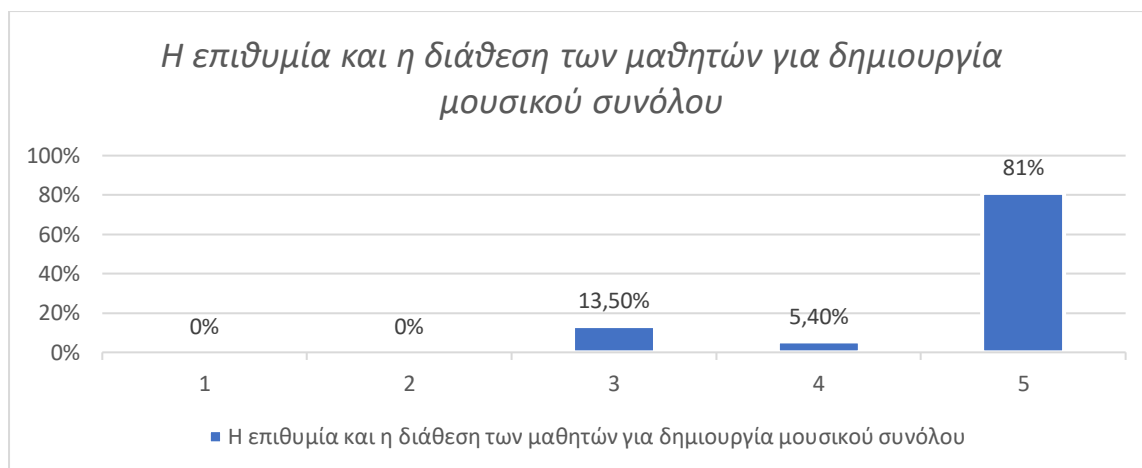

Με στόχο τη διερεύνηση στο τι πραγματικά μπορεί να δυσκολεύει περισσότερο από όλα τους εκπαιδευτικούς μουσικής στη λειτουργία των μουσικών συνόλων στο σχολείο, τους ζητήθηκε να βαθμολογήσουν με κλίμακα από το 1(λιγότερο) έως το 5(περισσότερο) διάφορους παράγοντες που είχαν ήδη εντοπιστεί μέσω βιβλιογραφικής επισκόπησης. Αυτοί οι παράγοντες συνήθως δυσκολεύουν τους εκπαιδευτικούς μουσικής γενικότερα στο έργο τους στο σχολείο. Άραγε πόσο τους δυσκολεύουν και στη δημιουργία μουσικών συνόλων; α) Η ύπαρξη κατάλληλης αίθουσας μουσικής, β) Η ύπαρξη διαθέσιμων μουσικών οργάνων στο σχολείο, γ) Η δυνατότητα επιπλέον χρόνου για πρόβες, γ) Οι οδηγίες στο Πρόγραμμα Σπουδών, ε) Η πειθαρχία των μαθητών στη διάρκεια της πρόβας, στ) Η ύπαρξη κατάλληλου ρεπερτορίου, ζ) Η επιθυμία και η διάθεση των μαθητών για δημιουργία μουσικού συνόλου, η) Η μόνιμη τοποθέτηση στο ίδιο σχολείο: θ) Η τοποθέτηση σε όχι παραπάνω από δύο σχολεία. (Διάγραμμα 25)

Διάγραμμα 25 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ)

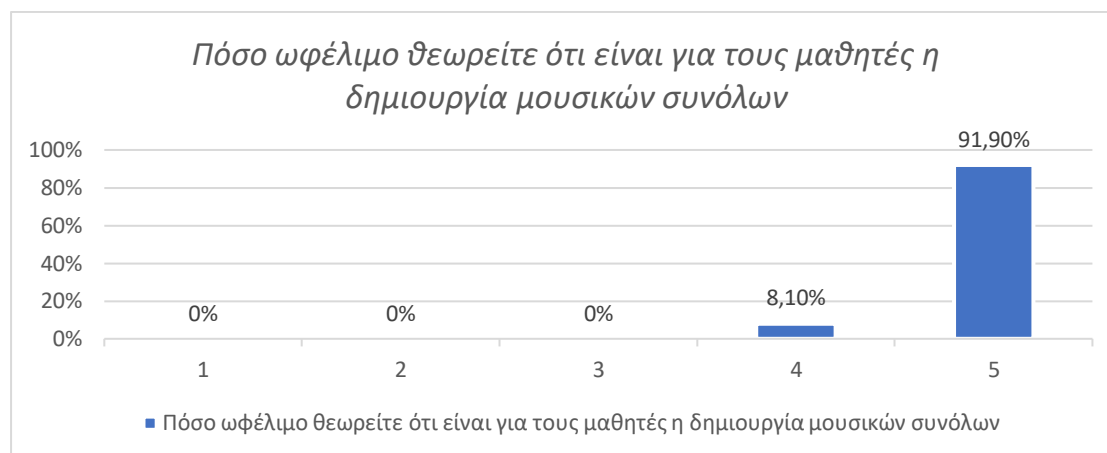
2.4.3. Οφέλη των Μουσικών Συνόλων (απόψεις των εκπαιδευτικών)

Εντέλει, αξίζει κάποιος να ασχοληθεί πιο επισταμένα και παρά τις δυσκολίες να δημιουργήσει μουσικά σύνολα στο σχολείο; Η απάντηση αυτών που ήδη έχουν δημιουργήσει και λειτουργούν μουσικά σύνολα αναιρεί κάθε αμφιβολία. Στην ερώτηση για το πόσο ωφέλιμο θεωρούν ότι είναι για τους μαθητές η δημιουργία μουσικών συνόλων, με ανώτερο το 5, η πλειοψηφία, δηλαδή το 91,9% (N=34) απάντησε με 5. Και το υπόλοιπο

8,1% (N=3) απάντησαν με 4. Δεν υπήρξε κανένας εκπαιδευτικός που να θεωρεί ότι η αξία και τα οφέλη των μουσικών συνόλων είναι μικρότερης σημασίας. (Διάγραμμα 26)

Διάγραμμα 26 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ)

Στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς εάν το επιθυμούσαν, να γράψουν κάτι ιδιαίτερο που θα ήθελαν να μοιραστούν μέσα από την προσωπική τους εμπειρία, όσον αφορά στην ενασχόλησή τους με τη λειτουργία μουσικών συνόλων. Η κατηγοριοποίηση των απαντήσεων τους οδήγησε στη δημιουργία δύο μεγάλων κατηγοριών. Κάποιοι αναφέρθηκαν στα θετικά των μουσικών συνόλων ενώ κάποιοι άλλοι στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στη λειτουργία των μουσικών συνόλων. Παρακάτω παρατίθενται οι απαντήσεις τους:

(Α) Τα θετικά των μουσικών συνόλων (απόψεις των εκπαιδευτικών)

«Πολλά τα οφέλη για τα παιδιά! Καταλαβαίνουν και συνειδητοποιούν την αξία της μουσικής και την χαρά του να συμμετέχεις σε σύνολο».

«Το αποτέλεσμα είναι πάντα θετικό και ως προς τους μαθητές και ως προς τη σχολική μονάδα που αποκτά αισθητική!».

«Η χαρά των παιδιών είναι απεριόριστη και νιώθουν ότι μαθαίνουν μουσική!».

«Η δημιουργία μουσικών συνόλων δίνει στους μαθητές μια άλλη διάσταση του μαθήματος της μουσικής, καθώς αντιλαμβάνονται βιωματικά το μάθημα».

«Η δημιουργία μουσικών συνόλων μπορεί να μεταμορφώσει ένα σχολείο όπως και τη συμπεριφορά των μαθητών μέσα σε αυτό, όταν υπάρχει συνέχεια και συνέπεια στη λειτουργία τους».

«Υπέροχη εμπειρία, που πραγματοποιείται μόνο από την όρεξη, τη διάθεση και το φιλότιμο του εκπαιδευτικού Μουσικής».

«Τα παιδιά το λατρεύουν και μαθαίνουν πολλά περισσότερα, όσο συμμετέχουν βιωματικά».

«Τα μουσικά σύνολα προάγουν την δημιουργικότητα, την συνεργασία, τις καλές διαπροσωπικές σχέσεις. Επίσης προσφέρουν μεγάλη ικανοποίηση στους μαθητές και τους δίνουν επιπλέον κίνητρα να ασχοληθούν ή και να συνεχίσουν να ασχολούνται με την μουσική στον ελεύθερο χρόνο τους. Για τον εκπαιδευτικό προσφέρει την ευκαιρία να διδάξει ολόπλευρα το μάθημα και με ελκυστικό τρόπο για τον ίδιο και τους μαθητές».

«Θα ήθελα να σας πω μια ευχάριστη εμπειρία μου. Πριν από 5 χρόνια είχα ένα μαθητή Ε' δημοτικού που στο μουσικό σύνολο έπαιζε κρουστά, μη έχοντας κάποια πρότερη εμπειρία. Φέτος με βρήκε μέσω Facebook (είναι πλέον Β' Λυκείου) και μου έγραψε ένα μήνυμα, στο οποίο μου περιέγραφε πόσο τον επηρέασε η εμπειρία στο μουσικό σύνολο, σε βαθμό που την επόμενη χρονιά ξεκίνησε μαθήματα σε ωδείο και τώρα σκέφτεται να δώσει εξετάσεις για το τμήμα Μουσικών Σπουδών... Μόνο και μόνο για αυτό, νομίζω πως αξίζει κανείς να προσπαθήσει!»

(B) Τα προβλήματα στη λειτουργία των μουσικών συνόλων (απόψεις των εκπαιδευτικών)

«Όσο δεν υπάρχουν αίθουσες μουσικής, πιάνο και επιπλέον διδακτικές ώρες, όλα θα επαφίενται στη βούληση διδάσκοντα και διδασκομένων μόνο».

«Θα ήθελα να αναφέρω ότι μολονότι τα σχολεία κατά γενική ομολογία δεν έχουν τόσα πολλά όργανα ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες ενός μουσικού συνόλου, είναι σημαντικό πλεονέκτημα για τον εκπαιδευτικό να έχει ο ίδιος μια ποικιλία μουσικών οργάνων. Σε αυτά τα δέκα χρόνια έχω αγοράσει, με αρκετό κόπο βέβαια (για ευνόητους λόγους..!) αρκετά μουσικά όργανα (μεγάλα μεταλλόφωνα, αρκετά κρουστά, κιθάρα, boomwhackers, γιουκαλίλι, φλογέρες, κλπ). Όλα αυτά, ανάλογα με την επιθυμία του κάθε μαθητή τα δανείζω στους μαθητές και μπορούν να μελετούν και στο σπίτι τους. Να σημειώσω εδώ ότι ποτέ μα ποτέ δεν έχει γίνει κάποια ζημιά. Όλοι οι μαθητές είναι πάντοτε προσεκτικοί».

«Πολλά προβλήματα δημιουργούνται στην οργάνωση εξαιτίας της άρνησης συναδέλφων να συνεργαστούν, π.χ. στο να χαθούν διδακτικές ώρες για πρόβα».

«Η προσπάθεια της οργάνωσης των μουσικών συνόλων ολοκληρώνεται μόνο με την υποστήριξη των συναδέλφων και των διευθυντών των σχολικών μονάδων».

«Ο εκπαιδευτικός μουσικής βιώνει την απόλυτη μοναξιά και απομόνωση από την Πολιτεία και ακολούθως από τους υπόλοιπους συναδέλφους – εκπαιδευτικούς».

«Η διάθεση και η καλλιτεχνική "ευαισθησία" του εκάστοτε Διευθυντή σχολικής μονάδας είναι αυτή που καθορίζει τη δημιουργία μουσικών συνόλων. Αυτός επηρεάζει με τη σειρά του τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς - συναδέλφους ώστε να υλοποιηθεί ένα σύνολο με τη βοήθεια όλων».

«Είναι πολύ δύσκολο να δημιουργούνται τέτοια μουσικά σύνολα, ειδικά στα σχολεία όπου ο εκπαιδευτικός της μουσικής δεν είναι πάνω από μια μέρα. Επιπλέον, χρειάζεται βοήθεια και από τους υπόλοιπους συναδέλφους καθώς δεν υπάρχει διδακτική ώρα για τέτοια σύνολα και για να μπορέσουν να λειτουργήσουν πρέπει να διαθέτουν τους μαθητές τους για πρόβες».

2.4.4. Νέες συνθήκες δημιουργίας Μουσικών Συνόλων λόγω πανδημίας (covid-19)

Το νέο σχολικό έτος 2020-2021 προβλέπεται αρκετά διαφορετικό σε σχέση με όλα τα προηγούμενα χρόνια, ακόμη και στο τομέα της εκπαίδευσης. Πώς και πόσο θα επηρεαστεί η δημιουργία των μουσικών συνόλων με τους μαθητές; Καθώς οι εκπαιδευτικοί περιμένουν τις νέες οδηγίες από Υπουργείου παιδείας για να δράσουν ανάλογα, θεωρήθηκε

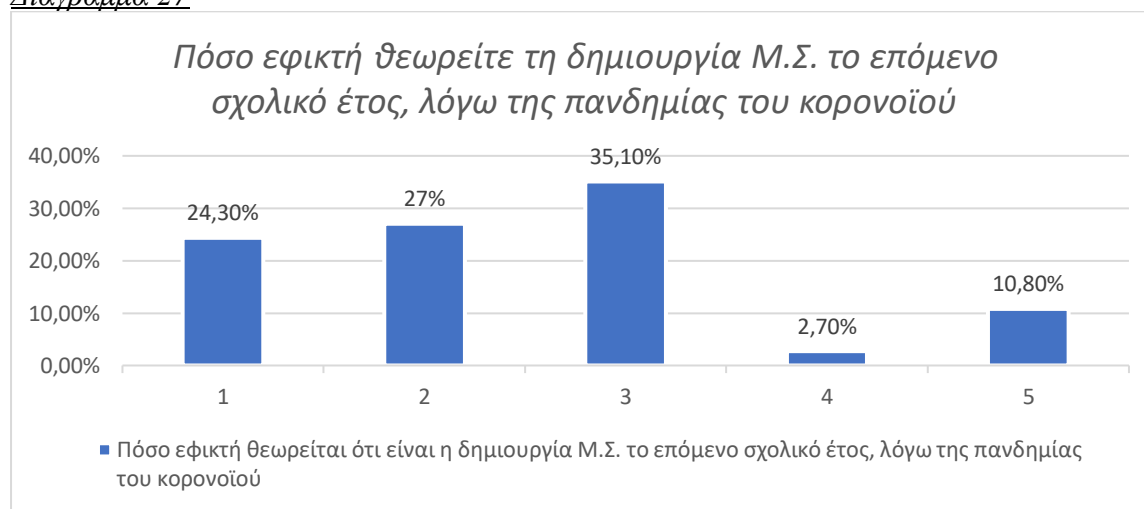
κατάλληλο να δημιουργηθούν 2 επιπλέον ερωτήσεις στο ερωτηματολόγιο με αυτό το θέμα. Σε ερώτηση για το πόσο εφικτή θεωρούν τη δημιουργία μουσικών συνόλων τη σχολική χρονιά 2020-2019 λόγω της πανδημίας, οι απόψεις τους δίσταντο. Φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί είναι ακόμη σε σύγχυση και δεν γνωρίζουν τι πρόκειται να συμβεί με τη νέα σχολική χρονιά. (Πίνακας και Διάγραμμα 27)

Στην ερώτηση όμως για το αν αυτοί οι ίδιοι προσωπικά θα επιχειρήσουν τη δημιουργία μουσικών συνόλων τη νέα σχολική χρονιά, οι περισσότεροι ήταν θετικοί, καθώς το 45,9% (N=17) απάντησαν πως θα δημιουργήσουν μουσικά σύνολα. Το 37,8% (N=14) απάντησε ίσως να δημιουργήσει μουσικά σύνολα, προφανώς περιμένοντας τις οδηγίες του υπουργείου, και τέλος το 16,2% (N=6) απάντησε πως δεν πρόκειται να δημιουργήσει μουσικά σύνολα με τη νέα σχολική χρονιά. (Πίνακας και Διάγραμμα 28)

Πίνακας 27 (1=Καθόλου εφικτή έως 5=Απόλυτα εφικτή)

Πόσο εφικτή θεωρείτε τη δημιουργία Μ.Σ. λόγω κορονοϊού	N	%
1	9	24,3
2	10	27
3	13	35,1
4	1	2,7
5	4	10,8
Σύνολο	37	100,0

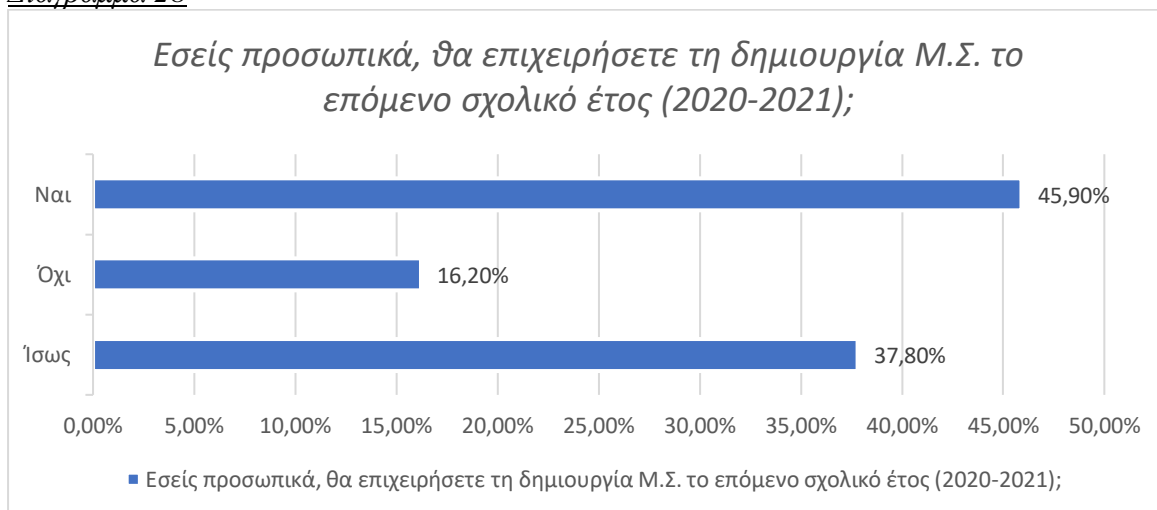
Διάγραμμα 27

Πίνακας 28

Θα επιχειρήσετε τη δημιουργία Μ.Σ. την επόμενη σχολική χρονιά;	N	%
Ναι	17	45,9
Όχι	6	16,2
Ίσως	14	37,8
Σύνολο	37	100,0

Διάγραμμα 28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

3.1. Συμπεράσματα της έρευνας

Η παρούσα έρευνα είχε ως στόχο τη διερεύνηση των μαθητικών μουσικών συνόλων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μουσικής όσον αφορά στην οργάνωση και διαχείριση των συνόλων αυτών. Πιο συγκεκριμένα, μελετήθηκε η σημασία και τα οφέλη των μουσικών συνόλων σύμφωνα με τις απόψεις των ίδιων των εκπαιδευτικών μουσικής, τους λόγους που δημιουργούν τα μουσικά τους σύνολα, τις συνθήκες που επικρατούν στα ελληνικά σχολεία και τις δυσκολίες – προβλήματα υπό τα οποία καλούνται να φέρουν εις πέρας το έργο τους.

3.1.1. Συμπεράσματα για τη σημασία της οργάνωσης μουσικών συνόλων

Όλοι οι εκπαιδευτικοί μουσικής που έλαβαν μέρος στην έρευνα, συμφώνησαν παμψηφεί (βλ. διάγραμμα 26) πως η δημιουργία μουσικών συνόλων είναι υψίστης σημασίας καθώς μπορεί να προσφέρει μόνο θετικές εμπειρίες και οφέλη στα παιδιά αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία του σχολείου. Σύμφωνα με τις απόψεις των ίδιων, η λειτουργία μουσικών συνόλων δίνει στα παιδιά απεριόριστη χαρά και μεγάλη ικανοποίηση, μαθαίνουν πολλά περισσότερα πράγματα και συνειδητοποιούν την αξία της μουσικής αφού το μάθημα γίνεται βιωματικό. Επιπλέον, προάγεται η δημιουργικότητα, η συνεργασία και οι καλές διαπροσωπικές σχέσεις γιατί, όπως υποστηρίζουν, η συμμετοχή των παιδιών στα μουσικά σύνολα μπορεί να επηρεάσει θετικά και να αλλάξει ακόμη και τη συμπεριφορά τους. Τέλος, πιστεύουν πως όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα να μεταμορφωθεί και να βελτιωθεί ολόκληρο το σχολείο, το οποίο αποκτά αισθητική και καλλιτεχνικό επίπεδο. Υποστηρίζουν λοιπόν ακράδαντα τη δημιουργία μουσικών συνόλων και πως η δημιουργία τους θα πρέπει να γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα σχολεία από όλους τους εκπαιδευτικούς μουσικής.

Κάτι ακόμη που παρατηρήθηκε είναι πως ο βασικός λόγος που δημιουργούν οι εκπαιδευτικοί τα σύνολα τους είναι για τη συμμετοχή των μαθητών σε ενδοσχολικές δραστηριότητες, όπως οι σχολικές γιορτές (βλ. πίνακας και διάγραμμα 18). Όμως όπως υποστηρίχθηκε στη συνέχεια από τους ίδιους, τελικά, ο κυριότερος λόγος δημιουργίας μουσικών συνόλων είναι η δική τους προσωπική επιθυμία (βλ. διάγραμμα 19). Δηλαδή,

δημιουργούν τα μουσικά τους σύνολα, όχι γιατί κάποιος άλλος τους ανάγκασε, αλλά επειδή οι ίδιοι ήθελαν να προσφέρουν στα παιδιά τα οφέλη της συμμετοχής σε μουσικά σύνολα. Ενώ σε αντίθεση, η επιθυμία των γονέων και του διευθυντή/ριας φάνηκε να μην τους επηρέασαν σχεδόν καθόλου στην απόφαση τους για τη δημιουργία των συνόλων τους (βλ. διάγραμμα 19).

3.1.2. Συμπεράσματα για τις δυσκολίες και προβλήματα στην οργάνωση των Μουσικών Συνόλων

Όπως έχει γίνει ήδη αναφορά, ο βασικότερος στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στη δημιουργία και λειτουργία μουσικών συνόλων και πιο συγκεκριμένα αν υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις: όργανα - χώρος - χρόνος (βλ. §1.4.).

ΟΡΓΑΝΑ. Το 56,8% των ερωτηθέντων της έρευνας απάντησε πως στα σχολεία όπου διδάσκουν *υπάρχουν διαθέσιμα μουσικά όργανα*. Το 32,4% έχει κατά κύριο λόγο διαθέσιμα μουσικά όργανα αλλά όχι σε όλα τα σχολεία όπου διδάσκουν. Ενώ τέλος, μόνο το 13,5% δεν είχαν καθόλου διαθέσιμα μουσικά όργανα στα σχολεία τους (βλ. πίνακα και διάγραμμα 21). Αυτοί που δήλωσαν ότι έχουν στα σχολεία τους διαθέσιμα μουσικά όργανα, είχαν κυρίως αρμόνιο (87,9%), κρουστά όργανα τύπου Orff (69,7%), μεταλλόφωνα (51,5%), κ.α. (βλ. πίνακα και διάγραμμα 22).

ΧΩΡΟΣ. Όσον αφορά στην ύπαρξη ειδικά οργανωμένης αίθουσας μουσικής, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων και συγκεκριμένα το 56,8%, απάντησε πως στα σχολεία όπου διδάσκουν *δεν υπάρχει αίθουσα μουσικής*. Αυτοί που έχουν αίθουσα μουσικής στα σχολεία τους ήταν το 21,6% ενώ το υπόλοιπο 21,6% απάντησε πως δεν έχει σε όλα τα σχολεία όπου διδάσκει αίθουσα μουσικής μόνο σε μερικά (βλ. πίνακα και διάγραμμα 20).

ΧΡΟΝΟΣ. Η άποψη των εκπαιδευτικών που ρωτήθηκαν, ήταν πως ο διαθέσιμος χρόνος που είχαν σε κάθε σχολείο *δεν ήταν αρκετός* για την επιμέλεια και τις πρόβες των μουσικών τους συνόλων. Σε κλίμακα από το 1(καθόλου) έως το 5(πάρα πολύ) για το αν θεωρούν επαρκή το διαθέσιμο χρόνο, κανένας εκπαιδευτικός δεν απάντησε με 5, ενώ οι υπόλοιποι κινήθηκαν στο 1-3, με την πλειοψηφία (37,8%) να κλίνουν υπέρ του 2. (βλ. διάγραμμα 23). Αναμφισβήτητα λοιπόν θεωρούν πως ο διαθέσιμος χρόνος είναι μηδαμινός για να φέρουν εις πέρας την επιμέλεια και τις πρόβες των μουσικών συνόλων.

Έτσι γεννήθηκε το ερώτημα για το πότε γίνονται οι πρόβες των συνόλων τους. Το 73% δήλωσε πως οι πρόβες γίνονται στην διάρκεια της ώρας του μαθήματος της Μουσικής, το 48,6% κάνει πρόβες εκτάκτως σε ώρες άλλων μαθημάτων στο πρωινό πρόγραμμα του

σχολείου, και το 21,6% (N=8) σε ξεχωριστή ώρα στο ολόημερο (α'θμια) ή στην ώρα της ορχήστρας (β'θμια). Στο ερωτηματολόγιο που τους είχε δοθεί, υπήρχε η επιλογή να συμπληρώσουν οι ίδιοι αν υπάρχει κάποια άλλη στιγμή που κάνουν πρόβες. Οι επιπρόσθετες απαντήσεις που πήραμε ήταν: στα διαλείμματα, στην ώρα των μουσικών συνόλων, ή εκτός ωραρίου π.χ. κάθε Σάββατο πρωί (βλ. πίνακα και διάγραμμα 24).

Σίγουρα όμως δεν είναι τα μόνα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Στόχος της έρευνας ήταν να κατανοηθεί ποιος είναι ο παράγοντας που τους δυσκολεύει περισσότερο από όλα όσον αφορά στη λειτουργία των μουσικών συνόλων. Η απάντηση τους ήταν κάτι που μας εξέπληξε καθώς δεν ήταν αυτό που θεωρήσαμε στους αρχικούς μας προβληματισμούς ως το κυριότερο πρόβλημα. Το 81% το ερωτηθέντων απάντησε πως αυτό που τους δυσκολεύει περισσότερο από όλα στη δημιουργία μουσικών συνόλων είναι η έλλειψη επιθυμίας και διάθεσης των μαθητών για τη δημιουργία μουσικών συνόλων. Το δεύτερο στη λίστα με 78,3% ήταν η μη δυνατότητα επιπλέον χρόνου για πρόβες και τρίτο με 72,9% ήταν η έλλειψη αίθουσας μουσικής. Σε αντίθεση, αυτό που φάνηκε να μην τους επηρεάζει ιδιαίτερα στη λειτουργία των μουσικών συνόλων ήταν οι, ίσως, ανεπαρκείς οδηγίες στο Πρόγραμμα Σπουδών και η ύπαρξη κατάλληλου ρεπερτορίου που έχουν στη διάθεσή τους (βλ. διάγραμμα 25).

Τέλος, κάτι ακόμη που μας δημιούργησε ιδιαίτερη εντύπωση ήταν πως στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου, η οποία ήταν ανοιχτού τύπου, πολλοί εκπαιδευτικοί έγραψαν ένα ακόμη πρόβλημα που θεωρούν σημαντικό, κάτι το οποίο δεν αναμέναμε σε τόσες απαντήσεις. Αυτό το πρόβλημα ήταν η έλλειψη υποστήριξης και βοήθειας από τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς του σχολείου, καθώς αυτοί αρνούνται να διαθέσουν τους μαθητές τους για πρόβες. Έτσι δημιουργούνται πολλά προβλήματα και άγχος, καθώς οι εκπαιδευτικοί μουσικής καλούνται από τη μια να φέρουν εις πέρας τη δημιουργία μουσικών συνόλων για σχολικές γιορτές, αλλά από την άλλη δεν υπάρχει η κατάλληλη υποστήριξη ούτε από τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς αλλά ούτε και από τον διευθυντή/ρια της σχολικής μονάδας (βλ. §2.4.3. Β).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελίδου, Σ. (2016). Απόψεις των εκπαιδευτικών μουσικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για το μάθημα της μουσικής: δυσκολίες και προοπτικές. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), *Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας- Μάθησης (Πρακτικά 7ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση)* (σσ. 106-124). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Μουσική – Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ). http://ebooks.edu.gr/info/cps/13deppsaps_Mousikis.pdf και <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Αθήνα: Κριτική.
- Θεοδωρίδης, Ν. (2015). Μουσικά σύνολα στο σχολείο: προτάσεις εφαρμογής του μουσικού ανθολογίου Ευτέρπη. *Μουσική Εκπαίδευση*, 13, 47-62.
- Κοκκίδου, Μ. (2015). *Διδακτική της μουσικής*. Αθήνα: FAGOTTO.
- Κοκκίδου, Μ. (2019). Εμφύχωση στις ομαδικές μουσικές δράσεις: το κοινωνικό νόημα της μουσικής. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 525–532). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Κουτσουνίδου, Θ. (2008). Μουσική συνεργασία και δημιουργικότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Έρευνα και διδακτική πράξη. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 6, 43-65.
- Κτενιαδάκη, Α. (2009). Το μάθημα της Μουσικής στην Ελληνική Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Στάσεις και απόψεις καθηγητών μουσικής. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 7, 5-33.
- Λιάνα, Μ., & Ραδαίου, Ε. Δ. (2015). *Δημιουργία Ερωτηματολογίων Έρευνας: Μέθοδοι που χρησιμοποιούνται και λάθη που πρέπει να αποφεύγονται*. Πανεπιστήμιο Πατρών <https://www.electricalab.gr/e-yliko/aspaiite-epaik-etisio-programma-paidagogikis-katartisis/1350-dimiourgia-erotimatologiou-erevnas-methodoi-pou-xrisimopoiouyntai-lathi-pou-prepei-na-apofeygontai-ptyxiaki-ergasia-tei-dytikis-ellados-liana-maria-radaiou-efstathia-dionysia/file>
- Μελιγκοπούλου, Μ. Ε. (2010). Η σχολική χορωδία σε τρεις ομάδες ημερήσιων Γυμνασίων της χώρας (Δημόσια, Ιδιωτικά και Μουσικά Σχολεία): Μια εμπειρική έρευνα με

- συγκριτικά στοιχεία για τη δομή τους, τη μεθοδολογία τους, τον τρόπο λειτουργίας τους και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 8, 62-93.
- Μπαλτήρας, Σ. (2018). *Τα μουσικά σύνολα στη σχολική ζωή του Δημοτικού σχολείου: λειτουργίες, προβλήματα και προοπτικές*. Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, ΠΜΣ «Μουσική Παιδαγωγική».
- Μπαλτήρας, Σ., & Κοκκίδου, Μ. (2019). Τα μουσικά σύνολα στη σχολική ζωή του Δημοτικού Σχολείου σύμφωνα με τις αντιλήψεις μαθητών και στελεχών της εκπαίδευσης. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 17, 78-94.
- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το «Νέο Σχολείο-Σχολείο 21ου αιώνα» Αναθεωρημένη έκδοση 2014 για τη Μουσική –Νηπιαγωγείο- Δημοτικό - Γυμνάσιο.
http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1967/2/1967_ΠΣ_ΜΟΥΣΙΚΗ_ΝΗΠ_ΔΗΜ_ΓΥΜΝ_ΑΝΑΡΤΗΤΕΟ.pdf
- Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής για το «Νέο Σχολείο» - Νηπιαγωγείο-Δημοτικό-Γυμνάσιο (2011).
http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/2014/2/2014_Πολιτισμός%20—%20Δραστηριότητες%20Τέχνης%20—%20Εισαγωγικά%20κείμενα%5b1%5d.pdf
- Σέργη, Α. (1998). *Δημιουργική μουσική αγωγή για τα παιδιά μας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσαφταρίδης, Ν. (1994). *Αυτοσχέδια Μουσικά Όργανα*. Αθήνα: Νικολαΐδης.
- Javeau, C. (2000). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο*. Αθήνα: Τυποθήτω.
- Parker, E. (2012). Αποκαλύπτοντας τις φιλοσοφικές πεποιθήσεις εφήβων μελών χορωδίας σχετικά με τη μουσική εκτέλεση: μια ποιοτική έρευνα (μτφρ. Χ. Κατσώχη, επιμ. Μ. Κοκκίδου). *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 10, 50-67.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η δημιουργία μουσικών συνόλων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση

Το παρόν ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Στόχος του ερωτηματολογίου είναι η διερεύνηση των τρόπων και πρακτικών δημιουργίας μαθητικών μουσικών συνόλων στην Α/θμια και Β/θμια γενική εκπαίδευση, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μουσικής, όσον αφορά την οργάνωση και διαχείριση των συνόλων αυτών.

Εάν είστε εκπαιδευτικός μουσικής Α/θμιας ή Β/θμιας γενικής εκπαίδευσης και δημιουργείτε μουσικά σύνολα με τους μαθητές σας, θα σας παρακαλούσα να αφιερώσετε 10λεπτά από τον χρόνο σας για να συμπληρώσετε με ειλικρίνεια το παρακάτω ερωτηματολόγιο. Σας διαβεβαιώνω ότι η έρευνα είναι ανώνυμη και πως το περιεχόμενο των απαντήσεων σας δεν θα χρησιμοποιηθεί πέραν της έρευνας. Εάν επιθυμείτε, μπορείτε να σημειώσετε τη διεύθυνση του ηλεκτρονικού σας ταχυδρομείου ώστε να σας ενημερώσω για τα αποτελέσματα της έρευνας, με την ολοκλήρωσή της.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συνεργασία σας!

Μελίνα Τσιγκαρίδα

msa1451@uom.edu.gr

Μουσικό σύνολο *

Ως μουσικό σύνολο εννοούμε κάθε ομάδα μαθητών που οργανώνεται από τον εκπαιδευτικό μουσικής για τη συμμετοχή σε γιορτές ή άλλες καλλιτεχνικές δράσεις του σχολείου αλλά και απλά, για τη γενικότερη εκπαίδευση των παιδιών στη συλλογική μουσική πράξη. Τέτοιες ομάδες μπορεί να είναι η χορωδία του σχολείου, η ορχήστρα ή άλλο φωνητικό, οργανικό ή μεικτό μουσικό σύνολο.

Ερωτηματολόγιο

Συμπληρώστε την απάντησή σας σε κάθε μια από τις ακόλουθες ερωτήσεις.

1. Φύλο *

Άνδρας

Γυναίκα

2. Ηλικία *

20-35

36-45

46-55

56 και άνω

3. Πόσα χρόνια υπηρεσίας έχετε στη σχολική μουσική εκπαίδευση; *

1-10

11-20

21 και άνω

4. Επιλέξτε τα είδη σπουδών που έχετε: (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή) *

Πτυχιούχος/Διπλωματούχος Ωδείου

Απόφοιτος πανεπιστημιακού μουσικού τμήματος

Απόφοιτος τμήματος άλλου ΑΕΙ

Φοιτητής Μεταπτυχιακού

Υποψήφιος Διδάκτωρ

Κάτοχος Μεταπτυχιακού

Κάτοχος Διδακτορικού

5. Αναφέρετε τα μουσικά (μουσικοπαιδαγωγικά) σας πτυχία/διπλώματα.

---

6. Ποιο μουσικό όργανο/ όργανα παίζετε; *

---

7. Σε ποια βαθμίδα εκπαίδευσης υπηρετήσατε την προηγούμενη σχολική χρονιά (2019-2020); *

- Πρωτοβάθμια
- Δευτεροβάθμια
- Άλλο: _____

8. Ποια είναι η σχέση εργασίας σας στο σχολείο; *

- Μόνιμος εκπαιδευτικός
- Ωρομίσθιος/αναπληρωτής
- Άλλο: _____

9. Σε πόσα σχολεία υπηρετήσατε τη σχολική χρονιά 2019-2020; *

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

10. Πού ήταν το/ τα σχολεία σας; *

- Αστική περιοχή
- Ημιαστική περιοχή
- Αγροτική περιοχή
- Νησιωτική περιοχή
- Άλλο: _____

11. Στα σχολεία που υπηρετήσατε το 2019-2020 είχατε αίθουσα μουσικής; *

- Ναι, σε όλα
- Ναι, σε κάποια
- Όχι

12. Στα σχολεία που υπηρετήσατε το 2019-2020 υπήρχαν μουσικά όργανα; *

- Ναι, σε όλα
- Ναι, σε κάποια
- Όχι

13. Αν ναι, ποια μουσικά όργανα; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια επιλογή)

- Πιάνο Αρμόνιο
- Κιθάρα
- Φλογέρες
- Μεταλλόφωνα
- Κρουστά Όργανα τύπου Orff (χειροτύμπανα, ξυλάκια, μαράκες, καστανιέτες, ντέφια, κουδουνάκια, τριγωνάκια, κλπ)
- Όργανα που παίζουν εξωσχολικά τα παιδιά
- Όργανα κατασκευασμένα από τα παιδιά

Άλλο: _____

14. Έχετε δημιουργήσει κάποιο οργανικό σύνολο στο σχολείο/στα σχολεία που διδάξατε την προηγούμενη χρονιά; *

- Ναι, σε όλα
- Ναι, σε κάποια
- Όχι

15. Αν ναι, τι είδους; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή)

- Ορχήστρα με μουσικά όργανα που παίζουν οι μαθητές
- Ορχήστρα τύπου Orff
- Ροκμπάντα
- Φιλαρμονική
- Σύνολο μουσικής δωματίου
- Μουσικό σύνολο με φλογέρες
- Μουσικό σύνολο με μεταλλόφωνα

Άλλο: _____

16. Έχετε δημιουργήσει χορωδιακό σύνολο στο σχολείο/στα σχολεία που διδάξατε την προηγούμενη χρονιά; *

- Ναι, σε όλα
- Ναι, σε κάποια
- Όχι

17. Αν ναι, τι είδους χορωδία; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή)

- Μικτή
- Κοριτσιών
- Αγοριών

Άλλο: _____

18. Για ποιον λόγο δημιουργήσατε το/τα μουσικά σας σύνολα; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή) *

- Για τις ανάγκες του μαθήματος
- Για τη συμμετοχή σε ενδοσχολικές δράσεις(π.χ. σε σχολικές γιορτές)
- Γιατησυμμετοχήσεεξωσχολικέςδράσεις(π.χ.σχολικέςμουσικέςσυναντήσεις, Φεστιβάλ σχολικών χορωδιών, κλπ)

Άλλο: _____

19. Ποιος ήταν ο δικός σας ρόλος στα μουσικά σύνολα που δημιουργήσατε; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή) *

- Διδασκαλία, διεύθυνση και οργάνωση του μουσικού συνόλου
- Διεύθυνση του μουσικού συνόλου
- Συνοδεία του μουσικού συνόλου με κάποιο μουσικό όργανο

Άλλο: _____

20. Πότε γίνονταν οι πρόβες του μουσικού συνόλου σας; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μία επιλογή) *

- Την ώρα του μαθήματος της Μουσικής
- Σε ξεχωριστή ώρα στο ολοήμερο(α'θμια) ή στην ώρα της ορχήστρας(β'θμια)
- Εκτάκτως σε ώρες άλλων μαθημάτων στο πρωινό πρόγραμμα του σχολείου

Άλλο: _____

21. Θεωρείτε ότι ο διαθέσιμος χρόνος που είχατε σε κάθε σχολείο ήταν αρκετός για την επιμέλεια και τις πρόβες του μουσικού συνόλου; *

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Πλήρως

22. Για τα μουσικά σας σύνολα, κάνετε επιλογή μαθητών; *

Ναι

Όχι

23. Αν ναι, με ποια κριτήρια κάνετε την επιλογή των μαθητών; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια επιλογή)

Να γνωρίζουν ήδη κάποιο μουσικό όργανο

Να έχουν σωστή τονικά φωνή

Να δείχνουν κλίση στη μουσική

Να έχουν την επιθυμία να συμμετέχουν/να μάθουν

Άλλο: _____

24. Συμβουλευέστε το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Μουσικής (2011 και 2014) για ιδέες και πρακτικές όσων αφορά τη δημιουργία και το ρεπερτόριο των μουσικών σας συνόλων; *

Ναι

Όχι

μερικές φορές

25. Χρησιμοποιείτε συγκεκριμένες μουσικοπαιδαγωγικές τεχνικές για τη διαχείριση του μουσικού σας συνόλου; *

- Orff
 Dalcroze
 Kodaly
 Suzuki
 Κανένα

Άλλο: _____

26. Βαθμολογήστε από το 1 (καθόλου) έως το 5 (πάρα πολύ) το πόσο σας επηρέασαν οι παρακάτω παράγοντες για τη δημιουργία του μουσικού σας συνόλου. *

	1	2	3	4	5
Η δική μου επιθυμία	☐	☐	☐	☐	☐
Ανάγκες του σχολείου	☐	☐	☐	☐	☐
Ανάγκες της διδασκαλίας	☐	☐	☐	☐	☐
Η επιθυμία των μαθητών	☐	☐	☐	☐	☐
Η επιθυμία των γονέων	☐	☐	☐	☐	☐
Η επιθυμία του/της διευθυντή/ διευθύντριας	☐	☐	☐	☐	☐

27. Υπάρχουν άλλα Μουσικά Σύνολα στο σχολείο για τα οποία δεν είστε υπεύθυνος εσείς; (π.χ. από πρωτοβουλία μαθητών ή άλλων συναδέλφων) *

- Ναι
 Όχι

28. Αν ναι, τι είδους; (μπορείτε να επιλέξετε παραπάνω από μια επιλογή)

- Ορχήστρα
- Ορχήστρα τύπου Orff
- Rockμπάντα
- Φιλαρμονική
- Μουσικής δωματίου

Άλλο: _____

29. Βαθμολογήστε από το 1 (καθόλου) έως το 5 (πάρα πολύ) πόσο σημαντικοί πιστεύετε ότι είναι οι παρακάτω παράγοντες για την εύρυθμη λειτουργία ενός μουσικού συνόλου στο γενικό σχολείο. *

	1	2	3	4	5
Η ύπαρξη κατάλληλης αίθουσας μουσικής	☐	☐		☐	☐
Η ύπαρξη διαθέσιμων μουσικών οργάνων στο σχολείο	☐	☐	☐	☐	☐
Η δυνατότητα επιπλέον χρόνου για πρόβες..	☐	☐	☐	☐	☐
Οι οδηγίες στο Πρόγραμμα Σπουδών	☐	☐	☐	☐	☐
Η πειθαρχία των μαθητών κατά τη διάρκεια της πρόβας	☐	☐	☐	☐	☐
Η ύπαρξη κατάλληλου ρεπερτορίου	☐	☐	☐	☐	☐
Η επιθυμία/θετική διάθεση των μαθητών για δημιουργία μουσικού συνόλου	☐	☐	☐	☐	☐
Η μόνιμη τοποθέτηση στο ίδιο σχολείο	☐	☐	☐	☐	☐
Η τοποθέτηση σε όχι παραπάνω από δύο σχολεία	☐	☐	☐	☐	☐

30. Πόσο ωφέλιμο θεωρείτε ότι είναι για τους μαθητές η δημιουργία μουσικών συνόλων; *

1   2   3   4   5

Καθόλου   Πάρα πολύ

---

31. Πόσο εφικτή θεωρείτε τη δημιουργία μουσικών συνόλων στα σχολεία το επόμενο σχολικό έτος, με βάση τα νέα δεδομένα λόγω της πανδημίας του κορονοϊού; *

1   2   3   4   5

Καθόλου εφικτή   Απόλυτα εφικτή

---

32. Εσείς προσωπικά, θα επιχειρήσετε τη δημιουργία μουσικών συνόλων το επόμενο σχολικό έτος (2020 - 2021);

Ναι

Όχι

Ίσως

Άλλο _____

33. Εάν επιθυμείτε, γράψτε μας κάτι ιδιαίτερο, μέσα από την εμπειρία σας, που θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας, όσον αφορά στην ενασχόλησή σας με τη λειτουργία μουσικών συνόλων στο γενικό σχολείο.

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας!
Τέλος ερωτηματολογίου.

